

अध्यात्म.

वर्ष : ८ नवम्बर-१९८६ अंक : २



સહભાવભરી ભેટ

અધ્યાત્મના વાંચકો એને સહભાવભરી ભેટ મોકલતા રહે છે. એને પરિણામે જ અમે મોંઘવારીના આજના યુગમાં માત્ર રૂ. ૧૫ના વાર્ષિક લવાજમમાં અધ્યાત્મ વાંચકોને પહોંચાડી શકીએ છીએ છે. દેશ થોડા દિવસોમાં મળેલ આવી ભેટની વિગત નીચે પ્રમાણે છે:-

- ૧૧-૦૦ શ્રી સીતાબેન ચૌહાણ, સુરેન્દ્રનગર
 ૧૫૧-૦૦ એક સાધિકાબેન તરફથી
 ૨૪૩૬-૮૧ કેનેડાના વાર્ષિક તેમજ આજીવન સભ્યો તરફથી
 ૨૦૦-૦૦ શ્રી ભૂપતભાઈ દેસાઈ, સર્વોદય ટ્રસ્ટ, પાટડી
 ૨૫-૦૦ બાલમુકુન્દ શ્રોફ મોરબી, તરફથી
 ૧૦૧-૦૦ ઈન્દિરાબહેન અમૃતલાલ તરફથી પિયુષ પાસ થયે તે નિમિત્તે.

સહુને અભિનંદન.

વિશ્રામગૃહને સહાય

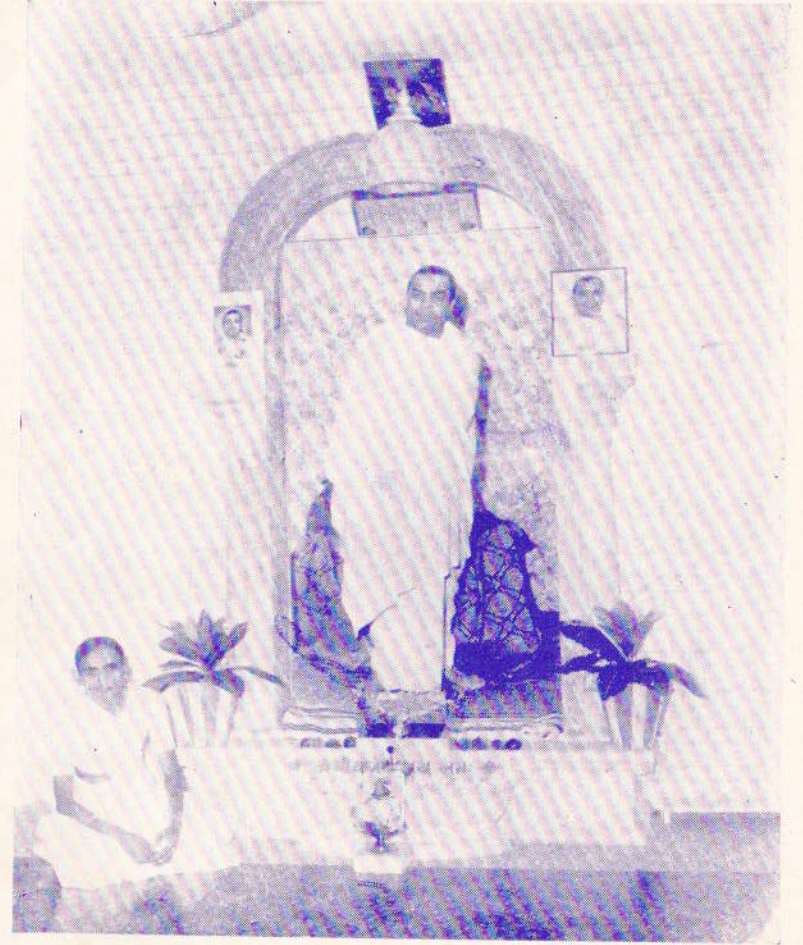
અંબાજી ખાતેના વિશ્રામગૃહને સાધકો સહાય મોકલતા રહે છે.

- ૨૫૧૭ શ્રી ભૂપતભાઈ દેસાઈ-સર્વોદય ટ્રસ્ટ, પાટડી
 ૫૦૦૦૭ શ્રીધીરજીભાઈ રણછોડભાઈ ભક્ત-રૂકવાડા, મેમરીસ-અમેરીકા.
 ૧૦૦૦૭ શ્રીભગવાનદાસ કૃષ્ણરામ લેખડીયા-સુરત. હા. શ્રીશશીકાંત લેખડીયા

અધ્યાત્મનું લવાજમ

જે ગ્રાહકોએ પોતાનું લવાજમ અત્યારસુધી નથી મોકલ્યું, તેઓને તેઓનું લવાજમ જલ્દીથી મનીઓર્ડરથી (M.O.) મોકલાવવા વિનંતી છે. લવાજમ મોકલવાનું સરનામું- નારાયણ હ. જાની, તંત્રી અધ્યાત્મ પ્લોટ નં. ૧૬૮૮ થી, સરદારનગર, ભાવનગર-૩૬૪ ૦૦૧.

શ્રી સત્યપથતીર્થ



પ. પૂ. મહાત્માશ્રી યોગેશ્વરજીની વિશાળકદની પ્રતિકૃતિની આસપાસ પ. પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીએ આરસનું સુંદર મંદિર કરાવ્યું છે. તા. ૧૫ મી ઓગસ્ટ-૧૯૮૬ ના રોજ એનું પૂજન કરાવ્યું. પૂ. મા આ દેવળના સાન્નિધ્યમાં બેઠલાં છે. પૂ. માને તા. ૨૫/૬/૮૬ ના રોજ ૯૨૧ મો ઉપવાસ છે.

● શ્રેષ્ઠ ભક્તિ ●

પ્રભુના મંદિરમાં આવી ચઢી હું,
પ્રભુના મંદિરમાં આવી ફરી. પ્રભુનાં

પ્રેમનાં પુષ્પો, પ્રેમની પૂજા,
શ્રદ્ધા કેરો દીપ કરી. પ્રભુનાં

સદ્વિચારની સુગંધ ભરતાં,
મંત્રજપ તણી માળ ધરી. પ્રભુનાં

ડગમગતી હું આવીને ભ્રમી,
ભક્તિભાવને દિલમાં ભરી. પ્રભુનાં

સ્વીકારવાને પ્રેમ ભરી પૂજા,
વેગે દોડી આંચા હરિ. પ્રભુનાં

પૂજા મારી અર્પણ કરતાં,
ભવસાગરને સહેજે તરી. પ્રભુનાં

પ્રભુ કહે: દિનરાત અહીં તો,
ભિક્ષુક આવે ટોળે વળી. પ્રભુનાં

તું તો મારે કાળે આવી,
ભક્તિ તારી શ્રેષ્ઠ કરી. પ્રભુનાં

—મા સર્વેશ્વરી



અધ્યાત્મ

આધ્યાત્મિક વિકાસની નવી જ ક્ષિતિજ ખોલતું ગુજરાતી માસિક
વર્ષ : ૭ અંક : ૨ છટક નક્કલ ૧-૫૦, વાર્ષિક લવાજમ
દેશમાં રૂ. ૧૫-૦૦ વિદેશમાં રૂ. ૧૨૫-૦૦ (વિમાનથી)
સંસ્થાપક : પ. પૂ. યોગેશ્વરજી સર્વમંગલ ચેરીટીબલ ટ્રસ્ટ (૨૭)
અમદાવાદ.

તંત્રી-સંપાદક : શ્રી નારાયણ હ. બની.
સહસંપાદકો : શ્રી નાતુરામ દુધરેજીયા, શ્રી ભાઈલાલભાઈ છાટખાર,
શ્રી મણિભાઈ સી. શાહ.

પ્રકાશન અને પ્રાપ્તિસ્થાન : 'અધ્યાત્મ' પ્લોટ નં. ૧૬૮૮ બી.
સરદારનગર, ભાવનગર-૩૬૪૦૦૧

તંત્રી, સુદ્રક અને પ્રકાશક : નારાયણ હ. બની ફોન : ૨૮૬૬૩
સુદ્રકસ્થાન : રાવેશ્યામ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, ૫૩/૫૪ સી, બેરારીગેટ ભાવનગર-૧
છેપકોને નિમંત્રણ

અધ્યાત્મમાં લેખો, ભજનો કે ગીતો મોકલાવવા છેપકોને નિમંત્રણ છે.
અધ્યાત્મની ભાવનાને અનુરૂપ લેખો સ્વીકારવામાં આવશે.
લખાણ કાગળની એક બાજુ ને સારા મોટા અક્ષરે લખેલું હોવું જરૂરી
છે. બીજા સામયિકોમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ લેખોની નકલો ન મોકલાવવા વિનંતી છે
'અધ્યાત્મ' અંગે સૂચનો

- છાહકોને : ગ્રાહક નંબર સરનામા સાથે લખવામાં આવે છે તે નોંધી લેવા.
- 'અધ્યાત્મ' ને આપને ગમ્યું હોય તો આપના પરિચિત વર્ગમાં તેના ગ્રાહકો વધે તેવું આપ કરતા રહેશે.
 - 'અધ્યાત્મ' દર માસની દસમી તારીખે પ્રસિદ્ધ થશે. કોઈ કારણે એકાદ અઠવાડિયા સુધી અંક ન મળે તો સ્થાનિક ટપાલ કચેરીમાં તપાસ કર્યા પછી અત્રે જણાવવું. સિલિકમાં હશે તો જરૂર મોકલી અપાશે.
 - પત્રવ્યવહાર કરતી વખતે ગ્રાહક નંબર લખવાથી વધુ સરળતા રહેશે.
 - 'અધ્યાત્મ' અંગે કંઈ સૂચનો કરવાનાં હોય તો નિઃસંકોચ કરવા અનુરોધ છે દર મહિનાની તા. ૮ સુધીમાં જે ગ્રાહકોનાં નામ અત્રે મળી જશે, તેમને તા. ૧૦મી એ અંક રવાના કરવામાં આવશે.

* અનુક્રમણિકા *

છૂટો દોર કે દબાણ ?	ચોગેશ્વરજી	૩
પુસ્તકવું વિમોચન	તંત્રી	૬
પ્રકાશ પંથનાં યાત્રી પૂ.મા શ્રી સર્વેશ્વરી	સર્વેશ્વરી પદરેણુ	૯
માર્ગ મનકું	ડો. ધર્મેન્દ્ર માસ્તર	૧૬
પેલે પાર-આત્મ-સાક્ષાત્કાર	મમતા પી. ભાટીયા	૧૭
સાવધ રે' ને	ડો. રણજિત પટેલ	૨૨
ધ્યાન એટલે લય પ્રાપ્તિ	ડો. ગુણવંત શાહ	૨૪
મુસ્લિમ સંત ઇમામ શાફી	કુન્દનબેન રાણા	૨૫
રોગનિવારણ માટે પ્રાર્થના અને મંત્રજપની શક્તિઓનો ઉપયોગ	ડો. જયંત વી. શાહ	૩૪
એક રોમાંચક યાત્રા (૨)	નારાયણ હ. બની	૩૯
વિચાર કણિકાઓ	શ્રીમદ્ રાજયંદ્ર	૪૬
યુદ્ધને કશ્ચામૂર્તિ-શા માટે ?	રોહિત મહેતા	૪૭
શ્રીમદ્ રાજયંદ્રની વ્યહવાર વાણી	શ્રીમદ્ રાજયંદ્ર	૪૮
પ્રકાશના પથે	સં. પરમાર્થી	૪૯
પ્રશ્નોત્તરી	એચાર્થી	૫૩
“જેવો-તેવો છું, નિભાવજો રે !”	જગદીશયંદ્ર આચાર્ય	૫૮
રામકથા	ચોગેશ્વરજી	૫૯



અધ્યાત્મ

બરદ હરત પ્રભુ તમારો, સદાય રહેજો જીવન સહારો
—મા સર્વેશ્વરી

વર્ષ : ૯

નવેમ્બર-૧૯૮૬

અંક : ૨

છૂટો દોર કે દબાણ ?

ચોગેશ્વરજી

કેટલાક વિચારકો કે વિદ્વાનો વૃત્તિઓને છૂટોદોર આપવામાં માને છે, મનમાં જે પણ વૃત્તિ ઊઠી, જે સંકલ્પ, વિચારભાવ ઉદ્ભવ્યા, તેમને દબાવી કે રોકી દેવાને બદલે તેને બહાર નીકળવા દેવા, એમનો આચારમાં અનુવાદ કરવો, અથવા એ અનુસાર વર્તવું, એવી વિચારસરણીમાં એ વિશ્વાસ રાખે છે અને અવસર આવ્યે એને અનુસરે છે. એ કહે છે કે ભાવો કે વિચારોને રોકવાથી કે દબાવવાથી શારીરિક અને માનસિક રીતે મોટું નુકસાન થાય છે. એમના કથનને આદર્શ માનીને અનુસરનારો વર્ગ પણ સ્વાભાવિક રીતેજ વધતો જાય છે. કારણકે એ વિચારસરણી છે જ એવી ચિતાકર્ષક અને એપી. એમાં પરંપરાગત વિચાર પદ્ધતિ કરતાં વિપરીત એવી ખીજ વિચારસરણીનો પડઘો પડે છે. વૃત્તિઓ, વિચારો ને ભાવોનો સંયમ સાધવાનો સદુપદેશ તો જૂના જમાનાથી ચાલ્યો આવે છે પરંતુ એમને છૂટો દોર આપવાની વાત અનેખી અથવા ઊલટી છે. એટલે તરત જ ધ્યાન ખેંચે છે. અવનવી, વિપરીત વિરોધી અથવા ઊલટી વસ્તુનો એવો સ્વભાવ હોય છે.

સ્વામી વિવેકાનંદને પરદેશના પ્રવચન-પ્રવાસ-દરમિયાન એક મહાનુભવનો મેળાપ થયો. તે એમને પોતાના પંથમાં લઈ જવાની આકાંક્ષા રાખતા. સ્વામી વિવેકાનંદે એમને એ પંથની કોઈ વિશેષતા દર્શાવવા જણાવ્યું તો એમણે કહ્યું કે અમારા પંથમાં પ્રવેશનારને ગમે તેટલીવાર લગ્ન કરવાની છૂટ મળે છે. વિવેકાનંદે જણાવ્યું કે મારા જીવનમાં તો એ આકર્ષણ હવે નથી રહ્યું, પરંતુ આકર્ષણની એ વાત અસાધારણ છે, તે ભારતમાં તમારા પંથના પ્રચાર માટે જશો તો તમને થોડાવણા અનુયાયીઓ મળી રહેશે. એ દેશમાં બધાજ પંથો કામ કરે છે.

છતાં પણ કોઈપણ વિચારસંગ્રહીનો તટસ્થ રીતે જીવનોપયોગી વિચાર કરવાનું આવશ્યક હોય છે. એવી રીતે વૃત્તિઓને કે વિચારને છૂટો દોર આપવાની વિચારધારાને પણ વિચારી લઈએ. જે પુરુષો એવું કહે છે કે માને-મતાવે છે કે મનમાં જે પણ વિચાર, ભાવ, ભૂમિ ઉઠે એને દબાવવાને બદલે એનો તરત જ અમલ કરવો અથવા એ અનુસાર કરવા માંડવું, એ પુરુષોનાં કથન, મંતવ્ય કે અભિપ્રાયને પણ માની ના શકાય અથવા આદર્શ ના ગણાય. સમજી માનવ કોઈપણ પ્રકારના વિચાર વગર જેમ કાવે તેમ આંખ મીચીને કામ કેવી રીતે કરી શકે? એવી રીતે તો કેટલીકવાર પશુ પણ વર્તતાં નથી દેખાતાં. અમે એક દિવસ કૂતરાને રોટલો નાંખ્યો. અમને એમ કે કૂતરો એ રોટલો તરતજ ખાઈ જશે. પરંતુ અમારા આશ્ચર્ય વચ્ચે કૂતરાએ એ રોટલાને ના ખાધો. અમે બીજો રોટલો નાંખ્યો તો એણે એ પણ ના ખાધો. એનો ઉપયોગ પાછળથી ભેગા મળેલા કાગડાઓએ પણ ના કર્યો. કારણ કે એ વાસી હતો. અમને ઘડ્યું કે કૂતરો અને કાગડા પણ આટલો વિવેક કરી શકે છે તો પછી માનવ તો વિવેક કરે જ. એ વધારે શિક્ષિત, સંસ્કૃત મનાય છે. જોઈને પગલું ભરવું, વિચારીને બોલવું તે વર્તવું, માણસને માટે આવશ્યક, આવકારદાયક,

અભિનંદનીય, આશીર્વાદરૂપ છે. માટેજ શાસ્ત્રે જણાવ્યું છે કે જોઈને-દષ્ટિથી પવિત્ર કરીને-પગલું ભરવું જોઈએ. દષ્ટિપૂતં ન્યસેત પાદમ્. જોયા વિના, ચારેકોર દષ્ટિપાત કર્યા વિના ચાલવામાં આવે તો કોઈવાર લપસી પડાય, ખાડામાં પડાય, વાગી જાય, ભળતાજ માર્ગે ચઢી જવાય, કે કોઈકની સાથે ભટકાઈ પડાય, કોઈને હાનિ કરાય. મનમાં ઉદ્ભવતા નાનામોટા બધાજ ભાવો કે વિચારોનો અમલ કેવી રીતે થાય? એ પ્રમાણે વર્તવાનું કેવી રીતે કહેવાય? કોઈને કોઈના ઘરમાં પ્રવેશીને ચોરી કરવાનો વિચાર આવે તો તેણે એ વિચારને અનુલક્ષીને તરતજ ચોરી કરવી? ખૂન કરવાનો વિચાર આવે અથવા વ્યભિચારના વિચારવાળાએ એ પ્રમાણે વર્તવાનું? સ્થિર બુદ્ધિના સમજી કહેવાતા માનવ પાસે એવી અપેક્ષા ના રાખી શકાય. બધાજ વિચારો, બધીજ વૃત્તિઓ અને ભૂમિઓને અનુસરવામાં આવે તો આપણી આજુબાજુના સમાજમાં અવ્યવસ્થા થઈ જાય. આતંક અને અશાંતિ વધી જાય.

વૃત્તિઓને દબાવવાની કે એમને છૂટો દોર આપવાની બંને પ્રકારની વૃત્તિ કે પ્રવૃત્તિ વ્યકિત તથા સમષ્ટિને માટે હાનિકારક છે. એક ઉત્તર ધ્રુવ છે તો બીજી દક્ષિણ ધ્રુવ. બંનેની ભલામણ ના કરી શકાય. ઉત્તમ વસ્તુ તો વૃત્તિ, વિચાર, ભૂમિને તટસ્થ રીતે વિચારીને, એની સારસરિતાને સમજીને, આવશ્યકતા અનુસાર અપનાવવાની કે અમલ કરવાની છે. વૃત્તિ કે વિચારોને દબાવવાની કે છૂટો દોર આપવાની ભલામણ કરવાને બદલે આપણે એમને તપાસવાનું, ચકાસવાનું અને એમને વિવેકપૂર્વકને વિનિયોગ કરવાનું વલણ પસંદ કરીશું, વધારે યોગ્ય, તંદુરસ્ત અથવા આદર્શ માનીશું. એવું વલણ જ માનવને ભોગ તથા યોગ ઉભયને સમ્યક્ આતંદ આપશે અને શાંતિ પ્રદાન કરશે.

“પ્રકાશ પથકા યાત્રી” પુસ્તકનું વિમોચન

તંત્રી

[પ. પૂ. મહાત્મા શ્રીયોગેશ્વરજીની આત્મકથાનું સંક્ષિપ્ત
હિંદીકરણ—ડો. ભાનુકુમાર નાયક]

પ.પૂ. માશ્રી સર્વેશ્વરીના હાથે તા. ૨૫-૧૦-૮૬ના રોજ
સુબંધના પ્રેમપુરી અધ્યાત્મ વિદ્યાલયનમાં ‘પ્રકાશ પથકા યાત્રી’
પુસ્તકનું વિમોચન કરવામાં આવ્યું. આ પ્રસંગે યોજાયેલ
સમારંભનું પ્રમુખસ્થાન હિન્દુસ્તાની પ્રચાર સભાના સંયુક્ત
નિયામક તેમજ જાણીતા હિંદી લેખક ડો. રામચત્રનસિંહજી-
એ (બ્રવરે) સંભાળ્યું હતું.

વિમોચન વિધિ કરતાં પૂ.માએ કહ્યું કે જે રીતે આ
રેશમની દોરીની ગાંઠ સરળતાથી છૂટી ગઈ, તે રીતે હે પ્રભુ,
અમારી માયા-મમતાની ને રાગદ્વેષની ગાંઠો છોડાવજો. વળી
આ રેશમના સુંદર સ્વચ્છ વસ્ત્રની જેમ અમારું જીવનરૂપી
પ્રભુએ આપેલ વસ્ત્ર-જીવન પૂરું થાય ત્યારે એવું ને એવું
સ્વચ્છ પ્રભુને પાછું સુપ્રત કરીએ, એવી કૃપા કરજો. પ્રકાશ-
પથના અમે પણ યાત્રી બની શકીએ અને જે જે લોકો આ
ગ્રંથ વાંચે તેઓ એમાંથી પ્રેરણા મેળવી, પ્રભુના માર્ગે આગળ
વધે, એવી મંગલ કામના અમે કરીએ છીએ. અહીં ઉપસ્થિત
મહાનુભવોને અમારી વિનંતી છે કે યોગેશ્વરજી જેવા મહા-
પુરુષે સાધના કરી, આધ્યાત્મિક અનુભૂતિઓ પ્રાપ્ત કરી છે.
તેને વધુમાં વધુ લોકો સુધી પહોંચાડવાના પવિત્ર કામમાં
સહાય કરે.

પ્રમુખસ્થાનેથી બોલતાં, ડો. બ્રવરે કહ્યું કે પૂ. શ્રીયોગે-
શ્વરજીની આત્મકથા હું વાંચી ગયો ત્યારે મને આશ્ચર્ય થયું
કે આવી અનુભૂતિઓ આજના યુગમાં શું થઈ શકે? મારાં
પત્ની પણ આ આત્મકથા વાંચી ગયાં. એમણે કહ્યું શ્રદ્ધા
હોય તો જરૂર આવા અનુભવો થાય. એને પરિણામે અમને
બંનેને પૂ.શ્રી પ્રત્યે ઘણો અહોભાવ પેદા થયો.

ડો. શ્રી ભાનુકુમાર નાયકે ખૂબ પરિશ્રમ ઉઠાવી આને
સંક્ષિપ્ત હિંદી અનુવાદ કર્યો છે. તેથી હિંદીભાષી આત્મિક
માર્ગનાં ઘણાં પ્રવાસી ભાઈબહેનોને પ્રેરણા અને માર્ગદર્શન
મળશે.

પ્રવાસીના તંત્રી અને જાણીતા લેખક શ્રીહરીન્દ્રભાઈ
દવેએ પૂ.શ્રીની આત્મકથાના કેટલાક પ્રસંગોનો ઉલ્લેખ કરી
કહ્યું કે વિદ્યાર્થી કાળથીજ એમનામાં પ્રાર્થનાની શક્તિમાં
ખૂબ શ્રદ્ધા હતી. એટલેજ બોર્ડીંગના ગૃહપતિની માંદગી
વખતે બધા વિદ્યાર્થીઓને સમજાવી એમના આરોગ્ય માટે
પ્રાર્થના કરે છે. વળી ગૃહપતિ વિદ્યાર્થીઓમાં પ્રિય ન હોવા
છતાં, એમના પ્રત્યે યોગેશ્વરજીના મનમાં કેઈ દ્રેષભાવ પેદા
ન થતો; એ એમની મહાનતા બતાવે છે.

અભયનો ગુણ પણ બાળપણથી જ હતો. એટલે તો જ્યાં
જતાં કે સૂતાં અન્ય વિદ્યાર્થીઓ ખીતા. ત્યાં તેઓ એકલા
સૂઈ રહેતા. આ એકાંતપ્રિયતા અને આત્મનિરીક્ષણની
ટેવને વધે તેઓ આટલા આગળ વધી શક્યા.

શ્રી ભાનુકુમારને આ અનુવાદનું કાર્ય કરવા બદલ એમણે
અભિનંદન આપ્યા.

શ્રી નારાયણભાઈ જાનીએ પૂ.શ્રી યોગેશ્વરજીના સાધનાત્મક
પ્રયાસોની ઝાંખી કરાવી. પૂ.માશ્રી સર્વેશ્વરીનો પરિચય

આપ્યો હતો.

શિવાનંદ આશ્રમના સ્વામી શ્રી અધ્યાત્માનંદજીએ પણ પૂ. શ્રી યોગેશ્વરજી સાથેના પોતાના પરિચયના પ્રસંગોને યાદ કરી, તેઓ એક સીધા, સાદા, સરલ, પરમાત્મદર્શી મહાન સંત હતા એમ જણાવી આત્મકથાની આ હિંદી આવૃત્તિને આવકારી હતી.

પ. પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીના તપનેય તેઓએ એક ઉચ્ચ કોટિની આત્મિક સાધના તરીકે બિરદાવી એમનું ઈતિહાસિક પ્રાપ્ત થાય એવી મંગલ કામના પ્રદર્શિત કરી હતી.

અન્ય વક્તાઓમાં શ્રી શામળભાઈ પારેખ, શ્રી હરીભાઈ ડેસવાળા, શ્રી ચંદ્રકાન્ત શુક્લ શ્રી હરગોવિંદભાઈ ભટ્ટ તેમજ શ્રી માધવપ્રસાદ વૈદનો સમાવેશ થતો હતો.

આ સમગ્ર કાર્યક્રમનું સંચાલન જાણીતા ગુજરાતી લેખક તેમજ પૂ. શ્રીના સહાધ્યાયી શ્રી વિકૃલ પંડ્યાએ કર્યું હતું.

ડૉ. શ્રી ભાનુકુમાર નાયકે આભાર વિધિ કરી હતી. તેમજ આમંત્રિત મહેમાનોને તુલસીની માળાઓથી સન્માન્યા હતા.

ઘણી મોટી સંખ્યામાં લોકોએ ઉપસ્થિત રહી પૂ. શ્રી યોગેશ્વરજીના સ્વધ્યામગન પછીના મુંબઈના આ પ્રથમ કાર્યક્રમને સુંદર રીતે સફળ બનાવ્યો હતો.

આ સમારંભના આયોજનમાં શ્રી. જે. વી. શાહ શ્રી વિકૃલ પંડ્યા શ્રી હરગોવિંદભાઈ ભટ્ટ તેમજ જયંતીભાઈ ધીવાલાએ મહત્વનો ફાળો આપ્યો હતો.



પ્રકાશ પંથનાં યાત્રી પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરી

સર્વેશ્વરી પદ્મરેણુ

નોંધ:-[પ.પૂ. માશ્રી સર્વેશ્વરીનો જન્મદિન તા. ૧૩ નવેમ્બરના રોજ આવે છે. તેના ઉપલક્ષ્યમાં પૂ. મા વિષેનો આ લેખ સહુ સાધકોને આવકાર્ય બનશે. -તંત્રી]

પ.પૂ. મહાત્માશ્રી યોગેશ્વરજીએ પોતાની આત્મકથા લખી અને પ્રકાશના પંથે નામ આપ્યું. ભારતના આધ્યાત્મિક ઇતિહાસમાં પ.પૂ. યોગેશ્વરજી જેટલી ચોકસાઈથી પોતાની આત્મિક અનુભૂતિઓ લખ્યેજ કોઈ મહાપુરુષે નોંધી છે ને આલેખી છે. પૂ.શ્રી યોગેશ્વરજીની એ ટેવ હતી કે પોતાને કોઈપણ અનુભવ થાય તેની નોંધ-સમય, સ્થળ, દિવસ સાથે તુરંતજ કરી લેતા.

ખરું પૂછો તો એ એક આધુનિક ભારતીય મહાત્મ્યની ઉચ્ચ આધ્યાત્મિક અનુભૂતિઓનો કડીબદ્ધ ઇતિહાસ છે, જેના તરફ આજના માનવનું લક્ષ હજી પૂરેપૂરું ખેંચાયું નથી. પરંતુ તેના તરફ એક ને એક દિવસે વિશ્વની સમગ્ર માનવજાતનું લક્ષ જરૂર ખેંચાશેજ એમાં કોઈ શંકા નથી; જો એને આત્મિક શાન્તિનું સુખ અનુભવવું હશે તો.

પૂ. શ્રી યોગેશ્વરજીએ પોતે આ અનુભૂતિઓ પ્રાપ્ત કરવા કથી કથી સાધનાનો આધાર લીધો, ઉપવાસો કર્યા, પ્રાર્થનાઓ કરી, ભક્તિભાવ પૂર્વક જપ કર્યા કે યોગની શી શી પ્રક્રિયાઓ સાધી, એનું કોઈ રહસ્ય ગુપ્ત રાખ્યું નથી. એમ કરીને એમણે માનવજાત ઉપર મોટો ઉપકાર કર્યો છે. એથી પ્રત્યેક જ્ઞાસુ કે મુમુક્ષુને આહ્વાહન છે કે આ માર્ગે ચાલ્યા આવો, અનુભૂતિઓ ને આત્મસાક્ષાત્કાર તમારી સાધનાના પગલે

પગલે ચાલ્યાં આવશે. એની ચિન્તા ન કરતા. આ માર્ગ સહેલો જોડે નથી. શાસ્ત્રોએ એને દુર્ગમ છુરસ્ય ધારા-અસ્નાની ધાર જેવો કહ્યો છે, પરંતુ અશક્ય કહ્યો નથી. ધીરજપૂર્વકના પ્રયત્નથી એ આજના યુગમાં પણ સાધી શકાય છે, એની પ્રતીતિ એના પાનેપાનામાં આલેખાઈ છે.

આતુ' પ્રત્યક્ષ ઉદ્ઘાટરણુ પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરી છે. એઓ પણ પ્રકાશપંથનાં યાત્રી છે. પૂ. શ્રીએ દર્શાવેલ સાધન-પથ ઉપર પગલાં માંડતાં તેઓ પણ સાક્ષાત્કારના પરમધ્યેયની સમીપે પહોંચી ગયાં છે. એમની સાધનાનો ઇતિહાસ પણ પૂ. શ્રીના જેવોજ અનેક આત્મિક ને ઉચ્ચ આધ્યાત્મિક અનુભૂતિઓથી ભરેલો છે, તેઓએ પણ પોતાની અનુભૂતિઓની નોંધ રાખી છે. એટલે ભવિષ્યની પ્રબંને પૂ. શ્રીની આત્મકથા જેવોજ પ્રકાશપંથના યાત્રીનો ખીજો ઇતિહાસ અવશ્ય પ્રાપ્ત થશે, એમાં કોઈ શંકા નથી.

પૂ. માશ્રી સર્વેશ્વરીનું તપ અદ્ભુત છે. એમનો ઉપવાસોનો આંક ૯૫૦ દિવસ ઉપર ચાલે છે. ગયા મહિને અમે પૂ. માના તપ ઉપર લખતા હતા, ત્યારે પૂ. માના તપે નવો વર્ષાંક લીધો છે એ અમે જાણતા હતા. પૂ. મા થોડા દિવસો માટે મૌન અને એકાંતવાસ સેવવાનાં છે, તેની પણ અમને ખબર હતી. પરંતુ વિચારેલું કે એ તબક્કો પૂરો થાય પછી લખીએ તો સારું.

પૂ. માના તપ વિષે ભારતમાંથી અને ભારત બહારથી અમને ઘણા ભાઈઓ પૂછે છે. તેમજ પૂ. મા ક્યાં વિરાજે છે અને તેઓનાં દર્શન ક્યાં ને ક્યારે થાય તે જાણવાની જીજ્ઞાસા સેવે છે. એટલે અમે પૂ. માના તપ વિષે અમારી સમજ ને શક્તિ પ્રમાણે લખીએ છીએ. એની પાછળ પ્રસિદ્ધિ કે પ્રતિષ્ઠા

કમાવાનો અમારો કે પૂ. માનો કોઈ આશય નથી, તેઓ એવું કહી ઇચ્છતાંય નથી. ઉલ્ટું પ્રસિદ્ધિથી તેઓ દૂર રહે છે. એમનો સ્વભાવ સંકોચશીલ છે, એથી વધારે પડતું જાહેરમાં આવવું એમને ગમતું નથી.

પૂ. માની સાધનામાં અમને જ્ઞાન, ભક્તિ અને યોગનો સુંદર સુભગ સમન્વય જણાય છે. સાચું જ્ઞાન એ છે કે જે સાધકને આત્મ અને અનાત્મ પદાર્થો વચ્ચેનો વિવેક દર્શાવે. સાચા જ્ઞાની પુરુષનો વ્યવહાર આવો વિવેકપૂર્ણ હોય છે. વિવેકની જ્યોતિ હંમેશા એનામાં જાગતી રહે છે. એટલે અનાત્મ પદાર્થો તરફ એનું આકર્ષણ સહેજ પણ રહેતું નથી. દુન્યવી લોકોની દૃષ્ટિએ મહત્ત્વનાં ને અગત્યનાં ગણાતાં પદ, પ્રતિષ્ઠા, પદાર્થો અને પૈસાનું મૂલ્ય એમને મન સાવ નગણ્ય હોય છે. ગમે તેવી કિંમતી વસ્તુ આપી દેતાં એમને સહેજ પણ સંકોચ થતો નથી, કારણકે એમની આત્મિક દૃષ્ટિએ એવા પદાર્થોનું મૂલ્ય કંઈ નથી.

પૂ. માના જીવનમાં આ ભારોભાર જણાય છે. તેઓ જ્યારે કોઈને કંઈક પણ આપવા માંડે છે, ત્યારે વ્યહવારિક ગણતરીઓથી પર રહી, પ્રેમપૂર્વક આપે છે. બહલામાં પ્રેમ સિવાય એ કશુંજ ઇચ્છતાં નથી. વળી જે લોકો અભાવ વચ્ચે જીવે છે, ગરીબ છે, પરિશ્રમ કરીને પેટીયું રળે છે, એમના પ્રત્યે પૂ. માને પ્રેમ ને અનુકંપા બંને થાય છે. એવા જીવને મદદ કરવામાં પૂ. મા પાછું વાળી જોતાં નથી. પૂ. માનું લક્ષ્ય એકજ છે કે કોઈ પણ પ્રકારે માનવ ઇશ્વરાભિમુખ થાય, આસક્તિ ને મમતાની માયાબળમાંથી છૂટે, ને સેવા પરાયણ બને. આ માટે તેઓ વિવિધ કાર્યક્રમો દ્વારા સાધકોને પ્રેરણા અને માર્ગદર્શન પૂરાં પાડતાં રહે છે.

પૂ. મા ગુરુનિષ્ઠ છે. એમના ગુરુ પ. પૂ. શ્રી યોગેશ્વરજી

એજ એમના ભગવાન છે. જીવનનું સર્વસ્વ એમણે એ ગુરૂને ચરણે ધર્યું છે. પૂ. શ્રી જીવંત હતા ત્યારે સેવા દ્વારા, અને એમના સ્વધામગમન પછી સાધના અને સમર્પણ દ્વારા. એમને મન એ એક શાશ્વત ચેતના છે, એ સનાતન છે અને જીવનની પ્રત્યેક પળે એમનું સાન્નિધ્ય એ અનુભવે છે. એટલે તો ગુરૂદેવના ભૌતિક દેહવિલય પછી પણ શ્રી યોગેશ્વરજી છે જ! એવી એમની શ્રદ્ધા સતત અનુભૂતિના આધાર ઉપર મંડાયેલી છે. એથી અચળ છે.

પૂ. મામાં મીરાંની મસ્તી છે ને એમને પ્રભુએ મધુર સુરીલો કંઠ આપ્યો છે. પૂ. માને મસ્તી ચઢે ત્યારે એ કલાકો સુધી એકધારે ગાયાં કરે છે. તો કદીક એમ કરતાં શરીરને શ્રમ કે થાક વિસરી જાય છે. પોતાના નિયમોમાં મા અડગ છે. પોતાના નિરધારિત જપની સંખ્યા પૂરી કર્યા પછીજ પોતાનો અન્ય દૈનિક વ્યવહાર શરૂ કરે છે. એમનો નિરધારિત સાધના કાર્યક્રમ સામાન્ય માણસોના આજીવિકા રણવાના કલાકો કરતાં પણ વધારે હોય છે. છતાં એ ઉત્સાહપૂર્વક પૂરો કરે છે એનો કોઈ થાક કે કંટાળો પૂ. માને કદી લાગતો નથી. પોતાની પ્રિય વસ્તુમાં માનવતું મન કદી થાક અનુભવતું નથી, એ આપણા અનુભવ નથી શું ?

પરંપરાગત પૂજના દ્રવ્યોનો પૂ. મા પ્રસંગોપાત ઉપયોગ કરે છે. બાકી એમની મોટાભાગની પૂજ માનસિક છે. આત્માના ભાવોના અર્થ પૂ. મા હંમેશાં ચઢાવતાં રહે છે. એ અર્થો કદી કાવ્યરૂપ સ્કુરણા પામે છે, ત્યારે સાધકોને એમાંથી ભજનોની પ્રાપ્તિ થાય છે. પૂ. માના ‘અર્થ’ અને ‘અંજલિ’-ભજન સંગ્રહો આવા ભાવોની પ્રસાદીરૂપ છે.

નવધાલક્રિતમાં આત્મનિવેદન પ્રકારની ભક્તિ ઉત્કૃષ્ટ મનાય છે. એમાં ભગવાન અને ભક્ત વચ્ચેના સંબંધની

જીવંતતા અનુભવાય છે. ભક્ત જે ભજે છે, જે કહે છે, જે ચઢાવે છે, તે સઘળું પ્રભુ પામે છે, એવી જીવંત પ્રતીતિ ભક્ત સતત અનુભવે છે. પૂ. મા પણ આજ પ્રકારે પોતાનું દિલ પ્રભુ આગળ ખોલે છે. એક પ્રકારના ઉત્કૃષ્ટ અશરીરી પ્રેમની ભાષા અને ભાવ એમાં વણાયેલાં જણાય છે.

પૂ. મા ખૂબ પ્રેમ કરી જાણે છે. એમનો એ પ્રેમભાવ નિર્વ્યાજ કોઈ મહાત્મા કે સંતના પ્રેમની યાદ અપાવે એવો છે. જે કોઈ એ પ્રેમના પરિઘમાં આવે છે, તે પૂ. મા પ્રત્યે હૃદયનું ભારે આકર્ષણ અનુભવે છે. પછી એના રોજીંદા સાંસારિક વ્યવહારમાં એનું મન ગોઠતું નથી. સાચા પ્રેમની શક્તિ અસાધારણ હોય છે. એવા પ્રેમની પ્રબળ શક્તિ જ નરેન્દ્રને શ્રી રામકૃષ્ણદેવ પાસે ખેંચી લાવી હશે, એ વાત આ ઉપરથી સમજાય છે.

પૂ. માની સાધના એકાંગી કે સાંપ્રદાયિક નથી. એ ઈશ્વરનાં બધાંજ સ્વરૂપોમાં માને છે અને બધાંને વંદે છે. પ્રભુની પરમશક્તિ જ આ ભિન્ન ભિન્ન સ્વરૂપોમાં લીલા કરી રહી છે. એને કોઈ ધર્મ કે સંપ્રદાયના વાડા નથી. જે કોઈ સાચા દિલથી પોતાને ગમતા સ્વરૂપને ઉપાસે, તો એની સાધના કૃણે છે, એ વાતમાં પૂ. માને વિશ્વાસ છે, એટલે તો એમના પ્રત્યે પૂજ્યભાવ રાખનારાઓમાં ભિન્ન ભિન્ન સંપ્રદાયને ધર્મોના લોકો છે. હિંદુ ઉપરાંત મુસ્લિમ, શીખ કે જૈન, સ્વામીનારાયણ કે શૈવ, સર્વે લોકોને પોતપોતાના ઈશ્વરનાં દર્શન પૂ. મામાં થાય છે.

પૂ. માના આધ્યાત્મિક અનુભવોમાં પણ એટલી જ વિવિધતા ભરી છે. પ્રભુના પરમ પ્રકાશનાં દર્શન એમને અનેકવાર થાય છે. ભગવાન રામને કૃષ્ણથી માંડી મા જગંદબા, મીરાં, રાધા, ભગવાન શંકર, મહાવીર ભગવાન, સાંઈબાબા, ગુણાતીતાનંદ,

મા આનંદમયી ગંગામૈયા, શ્રી રંગ અવધૂત મહારાજ ને બીજા અનેક પ્રાચીન અને અર્વાચીન ભગવદ્ સ્વરૂપો કે મહાપુરુષોની અનુભૂતિઓથી પૂ. માનો સાધનાકાળ ઉન્નવળ બનેલો છે.

પૂ.માની મોટીમાં મોટી સાધના તો પૂ.શ્રીની રોજનિશી-ઓની નોંધ છે. સતત સાડાચાર વર્ષો સુધી એમણે પોતાના અંગત આરામના ભોગે એ નોંધો લખી છે; જે ભવિષ્યમાં શ્રી યોગેશ્વર કથામૃતના સ્વરૂપે બહાર આવશે. પરમહંસ શ્રી રામકૃષ્ણદેવની 'The Gospel of Ramkrishna' જેવીજ એ કૃત્તિઓ બનશે. એમાં પૂ.શ્રીનું તેમજ પૂ.માનું જે જીવન અભિવ્યક્તિ પામ્યું છે, તે ભવિષ્યના સાધકો માટે ખૂબ જ્ઞાનદાયક ને પ્રેરણા પ્રદાયક બનશે.

પૂ.મા જે રીતે તપ કરે છે, તેમાં યોગની સાધનાનો અર્ક સમાઈ ગયો છે. યોગની સાધના શરીર અને મનને ઈશ્વરાભિ-મુખ પ્રવૃત્તિમાં સર્વશ્રેષ્ઠ રીતે પ્રયોજવાની પ્રક્રિયા ગણતા હોઈએ, તો પૂ.માને આ સહજ સાધ્ય બની છે. પૂ.માનું મનોબળ હિમાલય જેવું અડગ અને દુન્યવી વસ્તુઓ પ્રત્યે અનાસક્ત ને ઉપરામિત છે. શારીરિક તપના પરિણામે એમના અણુ પરમાણુઓ સંપૂર્ણ શુદ્ધ ને પવિત્ર થઈ ગયાં છે. એમણે પોતાની શુદ્ધિ સાથે સાથે એ શક્તિ પણ સહજ રીતે પ્રાપ્ત થઈ છે કે એમના સાન્નિધ્યમાં આવતા સાધકોના દેહાધ્યાસો પણ નષ્ટ થઈ જાય. એમની ભૂખ, તરસ કે કુદરતી હાજતો પણ જાણે સ્થગિતતા અનુભવે આ અમારો કેટલીયવારનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ હોઈ અમે એ આલેખવાની હિમ્મત કરી છે.

પૂ.માના ઉપવાસોએ હઠયોગથી પ્રાપ્ત થતી કેટલીય સિદ્ધિઓ એમને માટે સહજ બનાવી છે. કંઠકૂપમાં ધ્યાન ને સંયમ કરવાથી યોગીનાં ભૂખ અને તરસ અદૃપ થઈ જાય છે. પૂ.મામાં

આ સિદ્ધિનું સીધું દર્શન આપણને થાય છે. એમનાં ભૂખ, તરસ અને ઊંઘ અતિ અદૃપ થઈ ગયાં છે.

નોંધ:-પૂ.માના અતિ લાંબા ઉપવાસોને લીધે કેટલાક સાધકોને એમના સ્વાસ્થ્ય અંગે હમણાં ચિન્તા થઈ. આથી પંદરેક દિવસ પહેલાં (લગભગ ૯૪૦ ઉપવાસોના દિવસોમાં) પૂ.માનો પૂરો મેડિકલ ચેકઅપ (સંપૂર્ણ દાકતરી ચકાસણી) કરાવ્યો. તમે કદાચ નહિ માનો, પરંતુ એ હકીકત છે કે આ દાકતરી ચકાસણીમાં પેશાબ, લોહી, સ્કીર્નોગ અને કાર્ડી-ઓગ્રામ બધુંજ સર્વ સાધારણ (નોરમલ) આવ્યું! પરમ-શક્તિ પૂ.માનું આંતરિક શારીરિક તંત્ર પણ કેવી સરસ રીતે ચલાવે છે, એનું આ પ્રત્યક્ષ ઉદાહરણ છે. પૂ.માની શ્રદ્ધા-ભક્તિનું બળ-આ બધાં પ્રત્યક્ષ પ્રમાણો ઉપર મંડાયેલું છે.

પૂ. માની સહજતા અને સરલતા-એમના ભગવતી સ્વરૂપને ઓળખવામાં આપણને ભૂલાવામાં નાંખે એવાં છે. એમનો વ્યહવાર એટલો બધો પ્રેમસભર અને મનુષ્યોચિત હોય છે કે આપણે એમના ભૌતિક નિરાડંબર નાબુક દેહને જોઈને-સાચા સત્યની ઓળખથી વંચિત રહી જઈએ છીએ. એમના સાચા સ્વરૂપને તો પ.પૂ. ગુરૂદેવ શ્રીયોગેશ્વરજીએ ઓળખ્યું અને એમણે એમના પોતાના સ્વહસ્તે “મા સર્વેશ્વરી એક પરિચય” એ પુસ્તકમાં આલેખ્યું છે. જે કે હજી આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ થયું નથી; પરંતુ હવે પછી થશે. જગદંબા સ્વરૂપ આવાં માને ઓળખવાની શક્તિ અને દષ્ટિ આપણને ય પ્રાપ્ત થાય- અને પૂ.માનું ઈપ્સિત ધ્યેય વહેલી તકે પૂરું થાય. એજ મંગલભાવના આપણે સહુ સાધકો એમના જન્મ-દિન નિમિત્તેની આપણી પ્રાર્થનામાં દોહરાવીએ. શ્રીગુરૂદેવનો જય હો ! માશ્રી સર્વેશ્વરીનો જય હો ! જગતના સર્વ જીવોનું મંગલ હો !

મારું મનડું

મારું મનડું મંદિર થાણે,
મનમોહનની મૂરત એમાં,
શામળિયાની સૂરત એમાં-
અમીરસ મુજને પાણે,
મારું મનડું મંદિર થાણે,

સારપ સુંદર ફૂલડાં એમાં,
સત્ય શિવમ ધૂપદાની એમાં,
શાંત પુનિત રસમયતા એમાં-
આરતી મુજની થાણે,
મારું મનડું મંદિર થાણે,

ત્યાગતણી હો દીવડી એમાં,
સાદગી શી હો માળા એમાં,
પ્રેમ પરિમલ ઘંટડી એમાં-
હિતકર થઈને વાણે,
મારું મનડું મંદિર થાણે,

સ્નેહસ્તવનનો રણુકો એમાં,
દયા-દીનતા કીર્તન એમાં,
હરિવર હિતકર જગના એમાં,
ભોમિયા મુજના થાણે.
મારું મનડું મંદિર થાણે.

ડા. ધર્મેન્દ્ર માર્તર
(મધુરમ)



પેલે પાર-આત્મ-સાક્ષાત્કાર

સંકલન:-મમતા પી. ભાટીયા

ઘણાંને એ વિચાર આવતો હશે કે આ જગતની પેલે પાર શું હશે? આખાં એ વિશ્વની બહાર શું હશે?

એક કારખાનું, ફેક્ટરી હોય એમાં ગોઠવેલી મશીનરી અને દરેક મશીન પર કામ કરતાં માણસો એમ જ માનતા હોય છે કે આ મારું કામ, આ મારું મશીન, આ મારું ડીપાર્ટમેન્ટ છતાંય એમાનું કશુંયે એમનું નથી. એનો માલિક તો બીજો છે. પોતે એ માલિકના કમાણીનાં કામ કરાવવાના સાધન છે, કારખાનું ચાલુ રાખવાનાં નિમિત્ત છે. એને એ કારખાનું ચાલુ રહે એમાં જ કલ્યાણ છે.

તેવી જ રીતે આ વિશ્વ એક વિરાટ કારખાના જેવું જ છે. એની અંદર કામ કરતાં કે વસતાં કોઈની માલિકીનું એ નથી. એનો સાચો માલિક તો વિશ્વની બહાર છે. અંદર એની ઠેર ઠેર આક્રિસો પણ છે.

શરીર એ કારખાનું છે. અંતઃકરણ એ યંત્રો મશીન છે. હાથ પગ વિગેરે જુદી જુદી ઇન્દ્રિયો એનાં અંગો છે. હૃદય એ શરીર રૂપી કારખાના માલિકની ઓફીસ છે. એ માલિકનું રહેઠાણ તો કારખાનાની બહાર કોઈક ઠેકાણે છે.

કારખાનામાં કામ કરતો માનવી સદાયે ઈચ્છતો હોય છે કે માલિક સાથે એની મુલાકાત થાય તો સારું. એ ક્યાં રહે છે, ક્યાં ક્યાં જાય છે, ક્યાં ક્યાં સમયે મળે છે, બીજી શી શી પ્રવૃત્તિ કરે છે અને એને મળવું હોય તો, શું કરવું જોઈએ? એને મળવાથી આપણને જીવનમાં શો લાભ થશે

વિગેરે તમામ બાબતો જાણવા એ સદાય આતુર હોય છે. અને માલિક સાથે એની મુલાકાત જ્યાં સુધી ન થાય ત્યાં સુધી તેની આતુરતા-તાલાવેલી ચાલુ જ રહે છે.

તેવી જ રીતે આ વિશ્વરૂપી કારખાનાના સર્જક માલિક પરમાત્માનું રહેઠાણ ક્યાં આવ્યું, એની મુલાકાત કેવી રીતે થાય, મુલાકાતથી શો લાભ થાય, મુલાકાત કરવા માટે શું કરવું જોઈએ વગેરે બાબતોનું સતત ચિંતન ન થાય, અને એને માટેનો રસ્તો શોધી કાઢવો, જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું, સમજણ પ્રાપ્ત કરવી અને એ માર્ગે જવાની તાલાવેલી ન જાગે, ત્યાં-સુધી વિશ્વની પેલેપાર અર્થાત્ આપણા જીવનની પેલેપાર શું છે એ ખબર પડશે કેવી રીતે !

જેમ પેટ ખાલી થઈ ગયું હોય, અને હાથપગ કામ ન કરતા હોય ત્યારે કંઈક ખાવાની તાલાવેલી જાગે છે એનું નામ ક્ષુધા.

કંઠ-ગળું સૂકાય, હાથ પગ મોઢું ચીમળાય અને શીકું પડે, પાણી પીવાની તાલાવેલી જાગે એનું નામ તૃષ્ણા.

મન આકુળવ્યાકુળ થાય, ચારે બાજુ ફાંફાં મારે કંઈક શોધવાનો કે જાણવાનો પ્રયાસ કરે એનું નામ જીજ્ઞાસા.

પ્રભુપ્રાપ્તિ માટે જીવનમાં તાલાવેલી જાગે, એનો માર્ગ શોધવા બુદ્ધિ સતત પ્રયાસ કરે, જીવનની શુષ્કતા જતી રહે અને પ્રભુની લીલા અને એનાં ગુણ, શક્તિ, સામર્થ્યને યાદ કરતાં કરતાં રસિકતા આવે, ભાવુકતાથી અંતઃકરણ છલકાઈ જાય એનું નામ મુમુક્ષુતા છે.

તેવી જ રીતે પરમાત્મદર્શન અને પરમાત્મ પ્રાપ્તિ અર્થાત્ આત્મસાક્ષાત્કાર યા તો આત્મદર્શન કરવા માટેની અંતઃકરણ-માં તીવ્ર તાલાવેલી જાગે, જેણે સાક્ષાત્કાર કર્યો હોય અને

જે નમ્ર, નિશ્ચયાત્મક, સ્થિર બુદ્ધિવાળો, નિરભિમાની અને કલ્યાણમય ભાવનાવાળો હોય એવા ગુરૂના ચરણે બેસી, એની પાસેથી જ્ઞાન દ્વારા સમજણ પ્રાપ્ત કરવી, આલોક અને પરલોક જે બંને પરમાત્માનાં જ સર્જન છે તેની પણ પેલે પાર, જ્યાં પરમાત્માનું દર્શન-સાક્ષાત્કાર થઈ શકે, તેનો માર્ગ ગુરૂ પાસેથી જાણી, એનું મનન ચિંતન કરી, એ ગુરૂની જ મદદથીજ સાક્ષાત્કારના માર્ગ તરફ પ્રયાણ કરવાની તાલાવેલી જાગે એનું નામ છે બ્રહ્મજીજ્ઞાસા. સાચા વૈરાગ્યમાંથી સૂક્ષ્મતમ તીવ્ર-તેજસ્વી-દૈવી બનેલી બુદ્ધિને પરમાત્મતત્ત્વમાં સ્થિર કરવી એનું નામ બ્રહ્મજીજ્ઞાસા. બ્રહ્મજીજ્ઞાસા એટલે બુદ્ધિને બ્રહ્મ-પરમાત્મામય બનાવી દેવાની વૃત્તિ.

તેજસ્વી, સ્થિર અને ભૌતિક સુખ-દુઃખ જેવાં જોડકામાં ડગ્યા વિનાની બુદ્ધિ એ સ્થિતપ્રજ્ઞા કહેવાય છે, એ જ સ્થિતપ્રજ્ઞ બુદ્ધિ કહેવાય છે. સ્થિતપ્રજ્ઞ બુદ્ધિજ બ્રહ્મજીજ્ઞાસુ બની શકે.

જેમ એક મકાનમાં જ સદાયે ભરાઈ રહેતો માનવી પોતાના પાંચ-સાત માનવીના કુટુંબ જેટલો જ પોતાને નાનો માને છે. પરંતુ એ જેમ જેમ બહારના સમાજના કે જગતના કાર્યોમાં ઓતઃપ્રોત થતો જાય છે તેમ તેમ એ જ માનવી મોટો બનતો જાય છે. કારણકે મકાનની ચાર દિવાલોના સાંકડા કુંડાળામાંથી એ મુક્ત થઈ ગયો છે.

તેવી જ રીતે માનવશરીરમાં રહેલો જીવ પણ જ્યાં સુધી શરીર અને શરીર સાથે મોહ-મમત્વથી સંકળાયેલાં ભૌતિક સાધનો કે પદાર્થોની વચ્ચે ઘેરાયેલો હોય છે ત્યાં સુધી એ પોતે પામર જીવ જ છે. પરંતુ જેમ જેમ એ ભૌતિક બંધનોના ઘેરામાંથી મુક્ત થતો જાય છે, એમાંથી ઉત્પન્ન થતી મોહ પમાડનારી ભાવનાઓમાંથી મુક્તિ મેળવે છે અને બહાર

વિરાટની સાથે એકરૂપ થતો જાય છે, વિરાટના સંપર્કમાં આવતો જાય છે તેમ તેમ એને પ્યાલ આવે છે કે પોતે પોતાના જ ઉત્પન્ન કરેલા સંસારનો દાસ-ગુલામ પામર જીવ નથી, પરંતુ આખાથે વિશ્વતું, એનાં તમામ ભૌતિક અશ્વર્યો સહ-સર્જન કરનાર પરમાત્માનો જ એક ભાગ-આત્મા છે.

વિશ્વ એ તો પરમાત્માની શક્તિનું રૂપ છે. જેને વેદમાં હિરણ્યગર્ભ કહેવામાં આવે છે, એને વેદાંતની ભાષામાં મહતત્ત્વ, સિદ્ધોની ભાષામાં પરમતત્ત્વ, પુરાણની ભાષામાં જગદંબા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે અને વિજ્ઞાનની ભાષામાં ઓળખવું હોય તો Cosmic Intelligence કહી શકાય. એ જ પરમાત્માની શક્તિ છે અને એ પરમાત્મ શક્તિનો જ અંશ એટલે પોતાનો આત્મા છે. જેમ માનવી અને માનવીની કાર્ય કરવાની શક્તિને જુદી-છુટી પાડી શકાતી નથી તેમજ પરમાત્મા અને પરમાત્માની શક્તિને છૂટાં પાડી શકાતાં નથી. માટે જ આત્મા અને પરમાત્મા બન્ને એક જ છે. એ વચ્ચેનો ભેદ જતો રહે એ જ બ્રહ્મજ્ઞાન. આવું બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થતાં મન અને બુદ્ધિમાંથી સંસાર અને સંસારના તમામ અંગોની ભાવનાઓનો અંત આવી જતાં પોતે બ્રહ્મસ્વરૂપ બની જાય છે. આ જ આત્મદર્શન છે. આ જ પરમાત્મદર્શન છે, આ જ આત્મ સાક્ષાત્કાર છે. આ જ મોક્ષ છે. આતું જ નામ યોગ છે. આ શ્રેષ્ઠતમ આનંદમય સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવાની તીવ્ર તાલાવેલી એ જ બ્રહ્મજ્ઞાસા.

સાચી બ્રહ્મજ્ઞાસા, અનુભવસિદ્ધ જ્ઞાન પ્રાપ્તિ દ્વારા મનની વૃત્તિઓ અને બુદ્ધિની શક્તિને નિર્લેપ, વૈરાગ્યશીલ, મનન-શીલ, સ્થિર અને તેજસ્વી બનાવવા તરફ વાળવામાં છે, વાતો કરવામાં નથી.

જેમ સાયન્સનું પ્રેક્ટીકલ જ્ઞાન ન હોય ત્યાં સુધી સાયન્ટીસ્ટ

ન થવાય, ડોક્ટર તરીકે અનુભવ-સિદ્ધ જ્ઞાન ન મેળવ્યું હોય ત્યાં સુધી ડોક્ટર ન થવાય. માત્ર બોર્ડ લગાડીને ફરવાથી વિજ્ઞાની કે ડોક્ટર નથી થઈ જવાતું તેમજ નામની આગળ માત્ર બોર્ડ લગાડી દેવાથી જ યોગી, મહાત્મા, બ્રહ્મનિષ્ઠ, સદ્ગુરુ કે સંત અથવા ભક્ત બની જવાતું નથી.

પાગલખાનામાં રહેલો પાગલ માનવી જેમ પોતાને રાજા શેઠ-વિદ્વાન માને તેમ આપણે પણ બ્રહ્મવેદાંતનું કે વિદ્વાનનું બોર્ડ લઈને ફરીએ તેથી કંઈ બ્રહ્મને ઓળખી શકાતું નથી. ભોજન કર્યા વિના પેટ ભરાતું નથી, શક્તિ આવતી નથી, સંતોષ થતો નથી. તેમ અનુભવ દ્વારા બ્રહ્મને ઓળખ્યા વિના અને પરમાત્મા અને સંસાર એ વચ્ચેનો તફાવત સમજ્યા વિના ભૌતિક પદાર્થો-સાધનો કે મિલકતો અને મહેલાતો ઊભી કરવાની લોલૂપતા છૂટતી નથી. અને ત્યાં સુધી ત્યાગવૈરાગ્યની નિરપૂલતા અને પરમાત્માદર્શનનો આનંદ કદી જીવનમાં પ્રગટતાં નથી.

(પાના ૨૨ નું અનુસંધાન)

પરપોટાની પ્રીત,	મનવા !	સાવધ	રે' જો.
છલ્લા આ વ્યવહાર,	"	"	"
મારણ-ગોળી માર,	"	"	"
હરિવર શરણુ' સાચ,	"	"	"
આવે ન ઉન્હી આંચ,	"	"	"
તું તો પ્રભુનું બાળ,	"	"	"
વિશ્વંભર ઉર ધાર,	"	"	"
ક્ષણુ ક્ષણુ સરતો કાળ,	"	"	"
ફંદી જગની ચાલ,	"	"	"
બંકી જગની ચાલ,	"	"	"

ડા. રણજિત પટેલ (અનામી)

સાવધ રે' જો

બંકી જગની ચાલ, મનવા ! સાવધ રે' જો			
ક્ષણ ક્ષણ સરતો કાળ, મનવા !	”	”	”
દેશ્ય ન સત્ય સ્વરૂપ,	”	”	”
ઊંડો માયા-કૂપ,	”	”	”
નટડી નટખટ બાળ,	”	”	”
સ્તન-દીંટી વિષાળ,	”	”	”
એની અટપટી ચાલ,	”	”	”
વિશ્વ મત્સ્યની જાળ,	”	”	”
પલટો ક્ષણ ક્ષણ છંદ,	”	”	”
કુટીલ સંકુલ ક્ષંદ,	”	”	”
અમૃત શું વિષ પાય,	”	”	”
થે ના કોઈની થાય,	”	”	”
બાહ્યરૂપનો ઠાઠ,	”	”	”
ચૂડેલનો એ પાઠ,	”	”	”
અટવાયા અવધૂત,	”	”	”
કામણુગારાં તૂત,	”	”	”
એનો મીઠો માર,	”	”	”
લખ ચોરોસી વાર,	”	”	”
બહુરૂપીના ખેલ,	”	”	”
કરતી ઘા ને ગેલ,	”	”	”
પારા સરિખી જાત,	”	”	”
ઘોર અંધારી રાત,	”	”	”
કુશ-ટોચે જલ-ખુન્દ,	”	”	”
ખીલ્યું ક્ષણભર કુંદ,	”	”	”
હારો તું છે મીત,	”	”	”

(અનુસંધાન પાના ૨૧ ઉપર)

શુભ દિવાલી તથા નૂતન વર્ષાભિનંદન

તા. ૩-૧૧-૮૬ ના રોજ વિક્રમ સંવત ૨૦૪૩નો પ્રારંભ થાય છે. તે મંગલ પર્વ નિમિત્તે શુભ દિવાળી અને નૂતન વર્ષાભિનંદન અધ્યાત્મ પથના સહુ યાત્રીઓને, વાંચકોને.

જીવન એકલું ભૌતિક સમૃદ્ધિજનક ન પામે પરંતુ આત્મિક ઉન્નતિ પણ સાધે, સ્વકેન્દ્રિત બનવાને બદલે 'પર'ની પીડાને પણ જાણે. પોતાથી અને તેટલી બીજા જરૂરિયાતમંદોને સહાય પહોંચાડવાની દિશામાં નવા વર્ષમાં પગલાં ભરે, એવી પ્રભુ પ્રત્યે પ્રાર્થના.



પૂ. માતાજી જ્યોતિર્મયીની પુણ્યતિથિ

અમદાવાદના પ. પૂ. મહાત્મા શ્રી યોગેશ્વરજીના ભક્તોએ તા. ચોથી એકાદોબરે પૂ. માતાજી જ્યોતિર્મયીની છઠ્ઠી પુણ્યતિથિ, દિવ્ય જીવન સંઘના અમદાવાદ શાખાના પ્રમુખ શ્રી લક્ષ્મીકાન્ત દવેના આમંત્રણને માન આપી, સેટેલાઈટ રોડ પરના સ્વામી શિવાનંદ આશ્રમમાં પૂ. માત્રી સર્વેશ્વરીના સાન્નિધ્યમાં ઉજવી. લગભગ સો જેટલા ભાઈબહેનોએ આ એક દિવસના શિબિર કાર્યક્રમમાં ભાગ લીધો.

ઉજવણીમાં સમૂહ પ્રાર્થના, ધ્યાન, પૂ. શ્રીનું ટેપ પ્રવચન પૂ. માતાજી જ્યોતિર્મયીના જીવન પ્રસંગો તેમજ શ્રી લક્ષ્મીકાન્તભાઈના સ્વામી શિવાનંદજીના અનુભવોની રજુઆતનો સમાવેશ થતો હતો.

સાધકોએ પોતાપોતાનાં ટીકીનો લઈ સમૂહ ભોજનનો આનંદ માણ્યો હતો.

અમદાવાદના મહાત્મા યોગેશ્વર ચેરિટેબલ કેન્દ્રના ઉપક્રમે આ કાર્યક્રમ યોજાયો હતો. -લીજુભાઈ પટેલ

ધ્યાન એટલે લય પ્રાપ્તિ

આજના રોજના ઘટમાળિયા જીવનમાં આપણી ચેતના સતત બહારની બાબતોમાં જ અટવાતી રહે છે. પરિણામે બહિર્મુખતાને બોલે વધતો જ રહે છે. અંદરની સૃષ્ટિમાં ડોકિયું કરવાનો, જંપી જવાનો અને વિવિધ પદાર્થોમાં રહેલી મૂળભૂત એકતા અંગે ચિંતન કરવાનો સમય જ નથી રહેતો. આમ બહારની રખડપટ્ટીમાં મનનું ભ્રમણ ચાલ્યા કરે છે અને 'સ્વ' દૂર રહી જાય છે, પરાયો રહી જાય છે. અને જીવનભર અપરિચિત રહી જાય છે. ઝેનપંથ પ્રજ્ઞા ઉપર ધણો ભાર મૂકે છે. પ્રજ્ઞા અસ્તિત્વની અખિલાઈના સહજ સ્વીકારવામાં રહેલી છે. ઝેનપંથમાં પોતાના અસ્તિત્વનો લય, પરમ અસ્તિત્વના લય સાથે એકરૂપ બની રહે તેવા ધ્યાનમય જીવનનો મહિમા ધણો છે. ધ્યાન એટલે ખીજું કશું નહીં, ધ્યાન એટલે લય પ્રાપ્તિ.

ડા. ગુણવંત શાહ

Space donated by:-

Associated Electricals

Satsang Apartment
1st Floor, New Kothi Road
Baroda, 390, 001

Authorised Distributors For
AUTOMATIC ELECTRIC LTD
Bombay.

મુસ્લિમ સંત ઈમામ શાફી

સંકલન : કુંદનબેન રાણા
(સુફી સંત ચરિતમાંથી ઉધૃત)

ઈમામ શાફી નવજુવાન, ઈશ્વરભક્ત અને વિદ્વાન સંત હતા. તેમના જ સમ્પ્રદાયના એક વયોવૃદ્ધ, પ્રસિદ્ધ ગુરુ, આ ઈમામ શાફી પ્રત્યે ખૂબ માન ધરાવતા હતા અને હંમેશાં તેમની સોબત ઇચ્છતા. તેમના શિષ્યોને તે ન ગમતું. આખરે જ્યારે તેમનાથી રહેવાયું નહીં ત્યારે છેવટે તેમણે પોતાના ગુરુને કહ્યું કે આપના જેવા પરમજ્ઞાની, એક નાનકડા સંતનો આટલો બધો આદર કરે તે અનુચિત જણાય છે. તેમણે જવાબ આપ્યો કે મને જે પરમજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઈ છે તેના તાત્ત્વિક અર્થથી તે સુપરિચિત છે, એટલું જ નહીં પણ જો તે, દુનિયામાં ન આવ્યા હોત તો, આપણે પરમજ્ઞાનના દરવાજા પર જ ઉભા રહ્યા હોત. મુસ્લિમ ધર્મશાસ્ત્રના દરવાજા આના આગમનથી જ ખુલ્યા છે. આથી આ જમાનામાં ઈસ્લામ પર જો સૌથી મોટો ઉપકાર કોઈનો હોય તો તે શાફીનો જ છે. રસુલે કહ્યું છે કે દર સદીના આરંભમાં એક એવી વ્યક્તિ પેદા થશે જેનાથી પરમજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થશે. અને આ સદીના તે વ્યક્તિ ઈમામ શાફી છે.

તેમની માતા ખૂબ પ્રામાણિક હતાં બોકો તેમની પાસે પોતાની અનામત-થાપણ મૂકી જતાં. એવામાં એક વ્યક્તિ આવીને એક પેટી લઈ ગયો કેટલાક દિવસો પછી ખીજી એક વ્યક્તિ આવીને, પોતાની પેટી માગવા લાગ્યો. માતાએ કહ્યું કે તમારો સાથી તે લઈ ગયો છે. ત્યારે તેણે કાયદાની વાત કરી કહ્યું : અમે બે જણા જ્યારે તે મૂકી ગયેલા ત્યારે તમે તેને એકલાને પેટી શા માટે આપી ? હવે માતા શું જવાબ

આપે ? તે બિચારી શરમાઈને ચૂપ થઈ ગઈ. પણ પેલો માણસ બાણી જોઈને તે વાતને વળગી રહ્યો. એટલામાં શાફી બહાર ગયેલા, તે આવી ચડ્યા. તેમણે બધી વાત સાંભળી ને પેલાને કહ્યું : તું એકલો કેમ આવ્યો છે ? જ તારા સાથીને પણ લઈ આવ. પછી જ તારી અનામત તને મળશે.” પેલો માણસ બધી વાત પામી ગયો ને આમ તર્કબુદ્ધિથી તેમણે આવી નાની સમસ્યા પણ સારી રીતે ઉકેલી.

આથી પણ ઘણી મોટી સમસ્યા, તેમણે કિશોરાવસ્થામાં ઉકેલી હતી. ખલીફા હાસન અને તેની બેગમ બુબેદા-કોઈ વાત પર લડી પડ્યાં. બેગમે કહ્યું-તૂ હોજખી (નરકગામી) છે. ખલિફાએ સામે કહ્યું : જો હું હોજખી છું તો જ તને તલાક આપી.” પણ જ્યારે તેનો ગુસ્સો શાંત થયો ત્યારે તેને ખૂબ પસ્તાવો થયો, કારણકે તેને બેગમ ખૂબ વહાલી હતી. હવે ખલીફાએ વિચાર્યું કે તલાકમાં એક શર્ત હતી કે “જો હોજખી હોઈ તો” પણ જો કોઈપણ રીતે એવું સાબિત કરી શકું કે જીજ્ઞાસી (સ્વર્ગગામી) છું તો જીજ્ઞાસી તલાક લાગુ ન પડે. ખલિફાએ બધા વિદ્વાનોને ભેગા કર્યા ને તેમની સમક્ષ પોતાની સમસ્યા મૂકી. બધા વિચારમાં પડ્યા. જ્યારે ભગવાને આનો ફેંસલો પોતાના હાથમાં રાખ્યો હોય ત્યારે કોઈ, કેવી રીતે કહી શકે કે કોણ જીજ્ઞાસી છે ને કોણ નહીં ?

નાનકડા શાફી પણ વિદ્વાનોની આ મોટી સલામાં હાજર હતા. તેમણે આગળ આવીને કહ્યું : હું આ સવાલનો જવાબ આપીશ. શાફીએ ખલિફાને પૂછ્યું કે શું ક્યારેય એવું બન્યું છે કે ગુનો કરવાનો પ્રસંગ આવ્યો હોય છતાં પણ અલ્લાહના કોપના ડરથી, તમે તમારી જાતને તેમ કરતાં રોકી હોય ? ખલિફાએ કહ્યું કે-અલ્લાહની કસમ, જો ક્યારેય આવું બન્યું હોય-મતલબ કે મારાથી ક્યારેય ગુનો થયો નથી. શાફી

બોલ્યા ત્યારે તો તમે જીજ્ઞાસી છો. વિદ્વાનોની સલામાં, આ સાંભળી હલચલ મચી ગઈ. બધા કહેવા લાગ્યા. આવા નિર્ણય પાછળ તમારી શું દલીલ છે ? કયા પ્રમાણના આધારે, આવા ક્યારેય નહીં સાંભળેલા તેવા નિર્ણય આપો છો ?” ત્યારે શાન્ત સ્વરમાં શાફીએ કુરાનની એક લીટી સંભળાવી. જેનો મતલબ છે કે, જે વ્યક્તિએ ગુનાનો વિચાર કર્યો હોય છતાં પણ પ્રભુ ભયને કારણે ગુનો કરવાથી દૂર રહ્યો હોય તો તેનું ઘર જીજ્ઞાસી (સ્વર્ગ) છે. આ સાંભળી બધા ખુશ થયા ને શાફીની ખૂબ પ્રશંસા કરવા લાગ્યા.

એકવાર મક્કામાં રહેતા હતા ત્યારે દસ હજાર દિનાર, કોઈએ તેમને આપ્યા. લોકોએ ખેતીલાયક જમીન કે અન્ય મિલકત વસાવવાની સલાહ આપી. પણ શાફી એ કોઈને કંઈ પણ જવાબ આપ્યા વિના, શહેરની બહાર જઈને તે દિનારનો ઢગલો કરી દીધો. જે ત્યાંથી નીકળે તેને મુઠ્ઠી ભરી ભરીને આપવા લાગ્યા. આમને આમ બધા દિનાર વહેંચી દીધા !

ઘણા સંતોની જેમ તેમનું પણ કહેવું હતું કે સારું ખાવાની ઇચ્છા ન કરો, કારણકે ભોજન સારું કે ખરાબ ત્યાં સુધી લાગે છે જ્યાં સુધી તે ગળાની નીચે ઉતરી ન જાય. અને ત્યાર પછી બધીજ પ્રકારનું ભોજન પછી તે ચટાકેદાર હોય કે ન હોય તો પણ, તેનું એક જ પરિણામ હોય છે.”

તેઓ તેમના ઉપદેશમાં કહેતા કે ખીજાની સમાન સગવડો વધારવાની ઇચ્છા ન રાખો. પરંતુ ખીજાની સગવડ સાચવવા માટે ખરાબ તૈયાર રહો. દુનિયાની બધી વસ્તુ, આ દુનિયામાં જ રહે છે. પણ ધર્મ કે ઈમાન જ મર્યા પછી સાથે આવે છે. વળી તેઓ કહેતા કે મહદા પર ઈર્ષા કે અવગણના ન કરો. તે માનવતાની વિરુદ્ધ છે. દુનિયામાં જે કોઈ આવે છે તે મરનાર છે-તે પણ મહદું જ થનાર છે માટે તે ન કરશો.”

એકવાર એક જગ્યાએ સુક્રીઓની સભા મળી હતી, તેમાં વીતી (પસાર થઈ) ગયેલા સમયની સમસ્યા રજુ થઈ-“વીતી ગએલો સમય ક્યાં જાય છે ને કેવી રીતે પાછો મળી શકે?” બધા કહેવા લાગ્યા ગયેલો સમય પાછો આવતો નથી. બધા જાણે છે કે જે સમય પસાર થઈ ગયો છે તે તો હાથથી ચાલ્યો ગયો છે તેની ઉપર આપણું કંઈ ચાલી શકે તેમ નથી. અને જે હજી આવ્યો નથી તે પણ આપણા હાથની બહારની વસ્તુ છે. પરંતુ જે સમય આપણી સામે છે તે જ આપણા હાથમાં છે, તેનો સદુપયોગ કરવો જોઈએ. ભૂત અને ભવિષ્યની ચિન્તા ન કરતાં, વર્તમાનના સદુપયોગની ભાવના જન-મનમાં અવિરત હોવી જોઈએ. વર્તમાનની ઉપયોગીતા તરફ નિર્દેશ કરનારી એક પૌરાણિક કથા આ પ્રમાણે છે:-

રાજા યુધિષ્ઠિર, કોઈ કાર્યમાં વ્યસ્ત હતા. તેવામાં કોઈ ઋષિ મહાત્મા, તેમની પાસે કંઈ માગવા આવ્યા. તેમણે હાલમાં પોતે વ્યસ્ત હોઈને, કાલે આવવા જણાવ્યું. દ્વાર પર ઉભેલા ભીમે આ જોઈને લોકોને ઘંટારવ કરવા કહ્યું યુધિષ્ઠિરે તેનું કારણ પૂછ્યું તો ભીમે જણાવ્યું કે-આપના કાલ-વિજયના ઉપલક્ષમાં આ મંગલ વાઘ વાગી રહ્યાં છે. યુધિષ્ઠિર કંઈક ક્ષુભિત થતાં બોલ્યા : મેં કાળ પર વિજય મેળવ્યો છે એમ તમને કોણે કહ્યું?” વિનમ્ર અભિવાદનશીલ સુદ્રામાં ભીમ બોલ્યો : બધા જાણે છે મહારાજ યુધિષ્ઠિર : સત્યવાદી છે. ક્યારેય અસત્ય નથી બોલતા. આપે હમણાં જ વચન આપ્યું કે “કાલે તેમનું કામ કરી દેશો” ત્યારે આજામાં આજો કાલ સુધી તો આપે નિશ્ચય જ કાલને જીતી લીધો છે. સાંભળીને યુધિષ્ઠિર હસ્યા ને ઋષિને તુરત બોલાવીને તેમની માગણી પૂરી કરી.

સાચુ-સુખ

વસોયા પ્રવિણ એસ.

એક વાત છે. એક વૃદ્ધ ડોશીમા (માણ) સંધ્યાના સમયે પોતાની ઓરડીમાં કોઈ કપડું સાંધી રહ્યાં હતાં! ને તેવામાં તેમના હાથમાંથી સોય નીચે પડી ગઈ. ડોશીમા મુંઝાણા! કરવું શું? ઉમરલાયક હોઈ આંખોતું તેજ પણ ક્ષીણ થઈ ગયું હતું! સંધ્યાનો સમય હતો તેથી તેમને તો રૂમમાં અંધારા સિવાય કંઈ દેખાયું નહિ. તેવામાં માણની નજર તેમની ઓરડીની સામે બહાર એક બત્તી (બલ્બ) ચાલુ હતી. ત્યાં પડી. તો ત્યાં તેમને અજવાળુ-પ્રકાશ દેખાયો. ડોશીમાતો ઓરડીમાંથી ચાલ્યાં ત્યાં, ને આમ તેમ કશુંક શોધવા લાગ્યાં. એવામાં ત્યાંથી કોઈ એક કન્યા પસાર થઈ. કન્યાએ જોયું કે માણ કશુંક કરી રહ્યાં છે. એટલે તે પણ આમ તેમ પ્રથમ તો જોવા લાગી, પછી માણને પૂછ્યું: માણ શું શોધો છો? માણએ કહ્યું “બેટા! મારી સોય શોધું છું.” એટલે કન્યા સોય શોધવા લાગી, પરંતુ પછી તેને વિચાર આવ્યો એટલે પૂછ્યું: ડોશીમા કોઈ ચોક્કસ જગ્યા બતાવો તો આપણે એટલીજ જગ્યામાં શોધ કરીએ તો જલ્દી જડી જશે, એટલે ડોશીમા બોલ્યાં: બેટા! સોયતો પેલી મારી ઓરડીમાં પડી ગઈ છે, પરંતુ ત્યાં બેટા અંધકાર હતો એટલે હું અહીંયાં પ્રકાશ દેખાયો એટલે અહીંયાં સોય શોધવા લાગી.” પ્રથમ તો કન્યાને આ વાત સાંભળીને હસવું આવ્યું. પછી તરતજ કન્યા બહુજ સમજદાર હતી. ગંભીર થઈ ગઈ, કહ્યું “માણ ચાલો, હું તમને તમારી સોય દેખાડું-શોધી આપુ.” કન્યાને માણ પોતાની ઓરડીમાં લઈ ગયાં. ઘરમાં જઈને કન્યા-

એ અંધારામાં પોતાની તેજ આંખોની મદદથી દીવો શોધ્યો, બાકસ શોધ્યું ને પછી દીવો પેટાવ્યો. પ્રકાશ થયો ને તેની મદદથી કન્યાએ પેલી સોય જે જગ્યાએ પડી હતી તે જગ્યા શોધીને ડોશીમાને કહ્યું, “માણ જુઓ, આ રહી તમારી સોય, લઈ લો.” માણ સોય મેળવીને ખુશ થઈ ગયાં.

મનુષ્યના જીવનમાં પણ આજ પરિસ્થિતિ અત્યારે ચાલી રહી છે. તે પણ સુખની શોધ અત્યારે બહાર કરી રહ્યો છે. તેને પછી પેલા ડોશીમાની જેમ બહારના બલ્બ રૂપી પ્રકાશની જેમ જ માનવી ભૌતિક ઉપકરણોમાં સુખની શોધ કરી રહ્યો છે. મનુષ્યના જીવનમાં પછી સોયરૂપી આનંદ સુખ ખોવાઈ ગયાં છે ને તે તેના ઓરડીરૂપી શરીરમાંજ છે તેનું તેને ભાન નથી, એટલે તે પોતાની આ અજ્ઞાન અવસ્થામાં બહાર ભૌતિક સાધનોમાં તેનું સુખ શોધી રહ્યો છે, તેને તે ત્યાંથી મળતું નથી, કારણકે ત્યાં સુખ છે જ નહીં. ધનમાં, પ્રતિષ્ઠામાં, પરિવારમાં, પત્નીમાં, મંદિર મસ્જિદમાં, ધર્મ-અર્થોમાં, સુખ છે જ નહીં, માત્ર સુખરૂપી ભ્રમ જ છે ત્યાં -મૃગ વૃષ્ણા સમાન, ને છતાં માનવી કસ્તુરી મૃગની માફક બહાર ભટકી રહ્યો છે. જે પોતાનું નથી તેને પોતાનું માનવા લાગ્યો છે, ને તેથી જ જ્યારે તે આપણાથી અલગ થાય છે ત્યારે આપણે દુઃખી દુઃખી થઈ જઈએ છીએ. જે આપણું નહોતું તે અજ્ઞાનમાં આપણે આપણું માનેલ. માનવીની મોટામાં મોટી જે કોઈ કરુણાજનક સ્થિતિ હોયતો તે આ છે કે ‘જે પોતાનું નથી, જેના પર પોતાનો કોઈ હક્ક કે અધિકાર નથી તેને તે પોતાનું માને છે.’

મનુષ્યને જે સાચું સુખ-શાશ્વત આનંદની પ્રાપ્તિ કરવી હશે તો તેને પોતાની અંદર અંતર્મુખ થવું પડશે. આત્મ-ખોજ કરવી પડશે તોજ તેને તે સત્યની પ્રાપ્તિ થશે. માટે

તેને કાંતો પોતાના આત્માનેજ પોતાનો ગુરુ બનાવીને માર્ગ-દર્શન મેળવવું પડશે. અથવા કોઈ કન્યારૂપી ગુરુની શોધ કરવી પડશે. માણના તો સફલાગ્ય હતાં કે કન્યા તેમને મદદ કરવા સામેથી આવી, પરંતુ આપણાં એટલાં સફલાગ્ય નહિ હોય. આપણે તો સ્વપણે ચાલીનેજ યોગ્ય ગુરુની પાસે જવું પડશે. તે ગુરુના માધ્યમથી ઓરડીરૂપી શરીરમાં સોયરૂપી આત્મા શાશ્વત સુખ કે આનંદની પ્રાપ્તિ દીવાના પ્રકાશરૂપી પોતાના જ્ઞાનના પ્રકાશ વડે પોતાની અંદરથીજ કરવી પડશે.

તો ચાલો, આપણે આપણી સ્વખોજ ચાલુ કરી દઈએ. સાચું સુખ આનંદ જે આપણીજ અંદર પડ્યાં છે તેની શોધ સ્વનિરીક્ષણ દ્વારા પ્રાપ્ત કરીએ ને તેમાં જ જીવનની સાચી શાંતિનો અનુભવ કરીએ. માનવરૂપી દેહના અવતારને સિદ્ધ કરીએ. ધ્યેયને સિદ્ધ કરીએ.



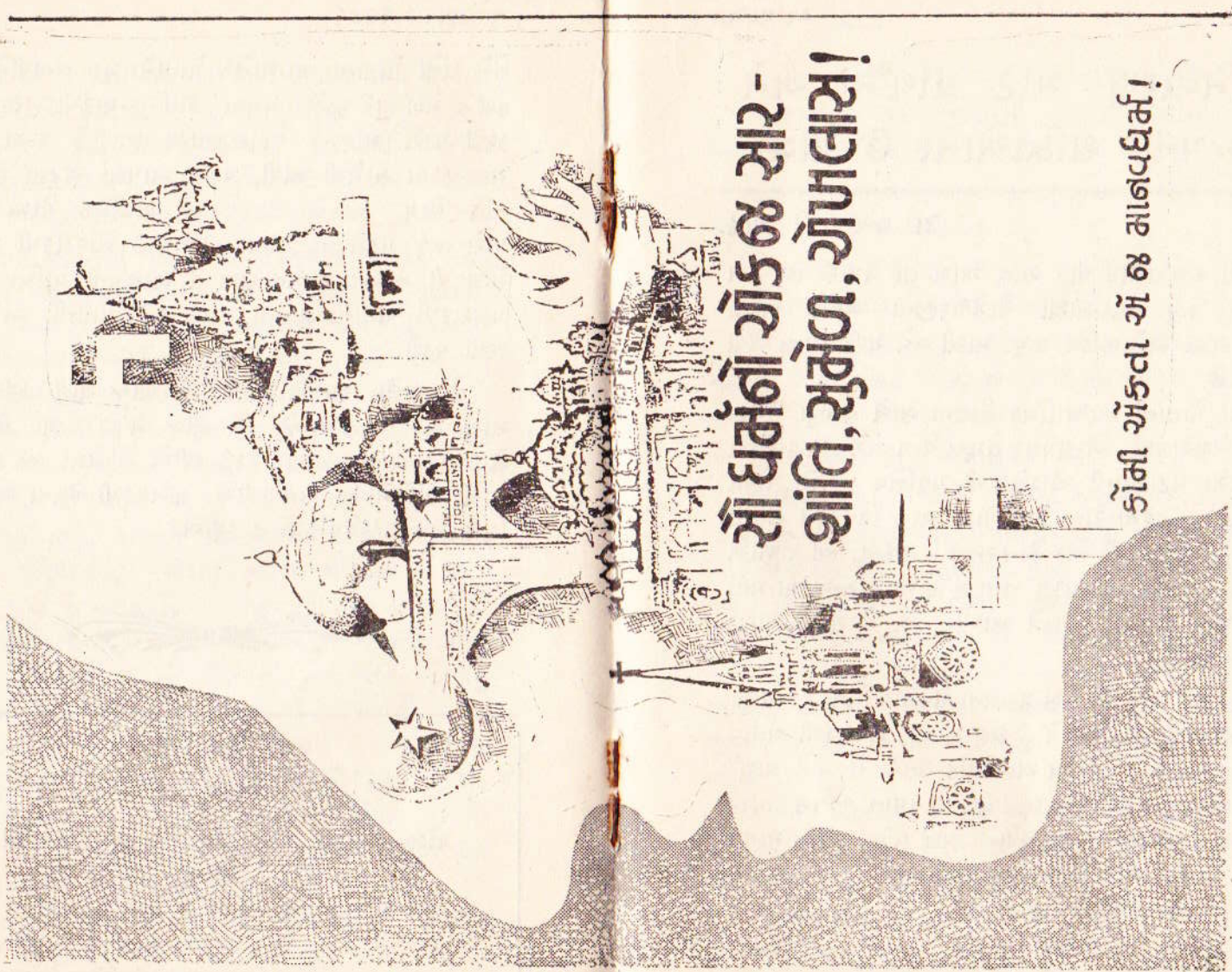
શ્રી યોગેશ્વર કૃપા.

સંદિપ વેલ્ડીંગ વર્કસ

ગ્રીલ, દરવાજા તેમજ મેઈનગેટના સ્પેશ્યાલીસ્ટ
તેમજ

દરેક જાતનું રીપેરીંગ કામ કરનાર.

મોદી બંગલા, ઉમરા જકાત નાકા પાસે-સુરત.



સૌ ધર્મોનાં ચોકળ સાર -
શાંતિ, સુખેભ, ચોખલાસ!

કૌભી ઁકલા ઁ ભ માનવધર્મ!

રોગનિવારણ માટે પ્રાર્થના અને મંત્રજપની શક્તિઓનો ઉપયોગ

ડા. જયંત વી. શાહ

[શ્રી જયંતભાઈ વી. શાહ આમ તો વેપારી છે, જૈન છે, પરંતુ પ.પૂ. મહાત્માશ્રી યોગેશ્વરજીના અનન્ય ભક્ત. એમની શ્રદ્ધા અને ભક્તિ પ.પૂ. માશ્રી સર્વેશ્વરીમાં પણ એવી જ રહી છે.

તેઓ પોતાની આધ્યાત્મિક સાધના સાથે હમણાં મેગ્નેટ થેરેપી, નેચરોપથી, એક્યુપ્રેસર તેમજ યોગ વગેરે પદ્ધતિઓ દ્વારા રોગો મટાડવાની લોકસેવાની પ્રવૃત્તિ કરે છે. તેઓ તા. ૧૭-૧૦-૮૬ના રોજ કોલંબોમાં આજ વિષયોને લગતી દુનિયાના નિષ્ણાતોની એક કોન્ફરન્સમાં ગયેલા. ત્યાં તેઓએ જે પ્રવચન અંગ્રેજીમાં આપ્યું તેના સંક્ષિપ્ત સાર-અધ્યાત્મના ધ્યેયને પૂરક હોવાથી, અત્રે આપ્યો છે. તે સહુને રોચક બનશે.—તંત્રી]

પ્રાર્થના:—કોઈપણ જાતિ કે સંપ્રદાયના ભેદભાવ વિના દુનિયાના બધા મહાપુરુષો ને સિદ્ધોને હું પ્રણામ કરું છું. વળી માનવ જાતના કલ્યાણ માટે તેઓના આશીર્વાદ ઉતરો તે માટે પ્રાર્થું છું. ભગવાન બુદ્ધ, ભગવાન મહાવીર, ભગવાન જીસસ ક્રીસ્ટ તેમજ અન્ય ધર્મોના મહાપુરુષોને પણ વંદન કરી માનવ જાતના કલ્યાણ માટે સહાયભૂત થવા, શક્તિ અને સહાય પહોંચાડવા અરજ ગુજારું છું.

આજે અહીં ઉપસ્થિત ગૃહસ્થોને હું નીચેના વિષયો વિષે ઉદ્દેશીશ:

૧ પ્રાર્થના અને ધ્યાનની ગૂઢ શક્તિઓના ચમત્કારો.

૨ ઉપવાસો અને ખોરાકની કેટલીક ટેવોમાં ફેરફાર આણીને ભિન્ન ભિન્ન રોગો મટાડી શકાય છે.

૩ દરરોજ રાત્રે સૂતા પહેલાં દસ મિનિટ માટે દિવસના ઉલટાક્રમમાં આત્મ નિરીક્ષણ.

૪ ભગવાન બુદ્ધ અને ભગવાન મહાવીરની જેમ શરીરની બેઠેલી તેમજ બીજી સ્થિતિનું શાંતચિત્તે નિરીક્ષણ.

૫ પાણીની સારવાર-જલોપચાર શરીર ઉપર પલાળેલી માટીનું લેપન તેમજ ઘઉંના જવારાનો રસ-સંતરાં, સફરજન તેમજ ગાજરના રસોનો ઉપયોગ.

૧ ગૂઢ શક્તિઓના ચમત્કારો.

આજથી ૨૫૧૦ વર્ષ પહેલાં જૈનધર્મના ચોવીસમા તીર્થંકર થયા. તેઓએ સાડાબાર વર્ષ સુધી આત્મ-સાક્ષાત્કાર માટે ઉગ્ર તપ કર્યું, આમાંનો મોટો ભાગ તેઓ ઉપવાસી રહ્યા. ધ્યેય સિદ્ધ થતાં તેઓએ કલ્પસૂત્ર નામનો મહાગ્રંથ અર્ધમાગ્ધી ભાષામાં લખ્યો. તેનું ભાષાંતર દુનિયાની ઘણી ભાષાઓમાં થયું છે—ખાસ કરી સંસ્કૃત, ગુજરાતી, હિંદી, અંગ્રેજી, જર્મન વગેરે. આ મહાગ્રંથમાં સુખી ને તંદુરસ્ત જીવન કેમ જીવી શકાય તેની વૈજ્ઞાનિક ઢબે સમજ આપવામાં આવી છે.

આના અનુસંધાનમાં આજના આપણા યુગમાં પ.પૂ. મહાત્મા શ્રીયોગેશ્વરજીનાં પરમ સમર્પિત શિષ્યા એવાં પૂ.માશ્રી સર્વેશ્વરીનું ઉદ્દાહરણ રજુ કરીશ. તેઓના ઉપવાસોને આજે ૯૧૫ દિવસ થયા છે; (તેઓ અત્ર તો લેતાં નથી, પરંતુ દૂધ દહીં કે ફળફળાદિ પણ કેટલાય વખતથી લેતાં નથી.) તેઓના આ ઉપવાસો પરમ શક્તિની પ્રાપ્તિ માટેના છે.

પરંતુ મને જણાવતાં આનંદ થાય છે કે આજે તેઓમાં જે શક્તિ અને સ્ફુર્તિ જણાય છે તે તમારા અને મારા કરતાં અનેકગણી છે.

તેઓની આ શક્તિ ધ્યાન અને મંત્રોપાસના દ્વારા અંતરીક્ષ-માંથી પ્રાપ્ત થતી લાગે છે. કેવળ જપની સાધનાજ જો ધીરજ, ઉત્સાહ અને ખંતથી કરવામાં આવે તો શરીરમાં ધરખમ ફેરફારો પેદા કરવાની ક્ષમતા ધરાવે છે. દરેક મંત્રો ઘણી ચમત્કારી શક્તિ ધરાવે છે. જો આપણે તેમને નિરધારિત સમયે ને સ્થળે શ્રદ્ધા ભક્તિપૂર્વક જપીએ તો. આ મંત્ર-જપના પરિણામે ઉત્પન્ન થતાં સૂક્ષ્મ આંદોલનો સાધકના આત્મિક વિકાસ માટેની જરૂરી શક્તિ પેદા કરવાની તાકાત ધરાવતાં હોય છે. આથી હું મારા ડોક્ટર મિત્રોને વિનંતી કરું છું કે ત્રણ મહિના માટે સવાર ને સાંજની પ્રાર્થના તથા ધ્યાનનો પ્રયોગ કરી જુઓ. હું ખાત્રીપૂર્વક કહું છું કે એનાં લાભદાયી પરિણામો પ્રાપ્ત થશે ને થશે જ.

૫. પૂ. મહાત્મા શ્રીયોગેશ્વરજી ધ્યાનની સાધના ઉપર ખાસ ભાર મૂકતા. એટલે એઓએ દુનિયાનાં વિવિધ વિભાગો-માં આવાં ધ્યાન કેન્દ્રો શરૂ કરેલાં છે. ખાસ કરી ગુજરાતમાં અમદાવાદ, મોરબી, ભાવનગર, સુરત, વડોદરા ઉપરાંત પરદેશમાં લંડન, રગ્બી, ટોરન્ટો, ઝામ્બિયા, તેમજ દક્ષિણ આફ્રિકા.

આ ધ્યાન કેન્દ્રોનો સમય દર રવિવારે સવારના ૮ થી ૯ નો હોય છે. બધાં જ કેન્દ્રોમાં આ સમયે સાધકો ધ્યાનમાં બેસતા હોવાથી ને સમાનલક્ષી હોવાથી તેઓને પરસ્પરના સૂક્ષ્મ આંદોલનોનો લાભ મળે છે.

૫. પૂ. મહાત્મા શ્રીયોગેશ્વરજીએ સુબંધના કાંઠીવલીના પરામાં ભાગવત ઉપર પ્રવચન આપતાં આપતાં જ પોતાના

ભૌતિક શરીરનો પરિત્યાગ ૧૮ માર્ચ, ૧૯૮૪ના દિને કર્યો. તેઓએ ૮૫ કરતાં વધુ ગ્રંથો લખ્યા છે, તેઓમાં યોગદર્શન, ભગવદ્ગીતા, ઉપનિષદ, ભાગવત, બ્રહ્મસૂત્ર, રામાયણ, મહા-ભારત વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. 'એસેન્સ ઓફ ગીતા' નામનું તેઓનું પુસ્તક અંગ્રેજી ભાષામાં પ્રસિદ્ધ થઈ રહ્યું છે. તેઓના ભગવદ્ગીતા ઉપરના ગુજરાતી પુસ્તકનો તે અનુવાદ છે. તેઓનાં પુસ્તકોમાં રસ ધરાવતા ભાઈઓને આ પ્રવચન પછી મારો સંપર્ક સાધવા વિનંતી છે.

જેઓ ગુજરાતી ભાષા જાણે છે તેઓને પૂ. યોગેશ્વરજીની પ્રકાશના પંથે આત્મકથા વાંચવા મારી ખાસ ભલામણ છે. તેની હિંદી આવૃત્તિ છપાઈ ગઈ છે ને અંગ્રેજી ભાષામાં તે તૈયાર કરવામાં આવી રહી છે.

ભારતીય વિદ્યાભવન, સુબંધની સંસ્થાએ તેઓનું Tu-nes unto Infinite (અનંત સૂર) છાપ્યું છે.

૨. ભિન્નભિન્ન રોગો જેવા કે બદ્ધ પ્રેસર, અનિદ્રા, ગળાનો સોજો, કબજિયાત વગેરે ઉપવાસોથી તેમજ ખોરાક-ની ટેવો બદલવાથી દૂર કરી શકાય છે. [તે માટે ધીરજ અને ખંતથી નિષ્ણાતના માર્ગદર્શન પ્રમાણે સારવાર લેવી જરૂરી છે.]

૩. રાત્રે સૂતાં પહેલાં દિવસ દરમિયાન શું શું કર્યું તે ઉલટા ક્રમમાં વિચારવા માંડો. આમાં દરેક મિનિટ લાગશે. જે કંઈ ખરાબ થયું હોય તેને ફરી ન કરવાનો તેમજ સાડું થયું હોય તેને બીજો દિવસે વધારે સાડું કરવાનો સંકલ્પ કરો.

૪. મૌન રાખો અને ભગવાન બુદ્ધની જેમ આસનમાં બેસીને અગર ભગવાન મહાવીરની જેમ બિલા રહીને-શરીર-ની આંતરિક ગતિનું નિરીક્ષણ કરો.

૫. પાણીના ઉપચારોથી પણ રોગો મટાડી શકાય છે. કબજિયાતમાં તેમજ શરીરમાં ગરમી વધી હોય ત્યારે પેદુ

ઉપર પાણીનાં અગર પલાળેલી માટીનાં પોતાં મૂકવાથી તુરત-જ ક્ષાયદો થાય છે. આંતરડાંની ગરમી શોષી લેવાતું તે કામ કરે છે.

ઘઉંના જવારાનો રસ ઘણું દર્દો ઉપર અસરકારક માલુમ પડ્યો છે. આ ઉપરાંત, તાંદળાને, પાલખ ને મેથીની ભાલ-એના રસ, તથા ગાજરનો રસ શરીરને આંતરિક રીતે શુદ્ધ કરવામાં ઘણા અસરકારક સાબિત થયા છે. આથી ડોક્ટર મિત્રોને મારી લલામણુ છે કે આ રસો ઉપર અઠવાડિયામાં એક દિવસ રહીને તેઓ તેઓના શરીરને ચેતનવંતુ ને ચમત્કારિક રીતે શક્તિસંપન્ન રાખે.



પ્રત્યેક શુભ કાર્યને આરંભ કર્કિન પ્રતીત થાય છે, પણ અભ્યાસથી તે સુલભ થઈ જાય છે.

IS:10001



ઓ. ૨૮૪૧૭
ફે. ૮૭૨૨૨
ધ. ૪૧૪૩૧

ખેતીની સિંચાઈ માટે વિશ્વસનીય એન્જીન

“સત્યવાન” તથા “ચંદન”

૬, ૮ તથા ૧૦ હો. પા.

—: ખનાવનાર :-

કનેરીયા એન્જીનીયરીંગ વર્ક્સ

ટેબર રોડ, રાજકોટ-૩૬૦૦૦૨

એક રોમાંચક યાત્રા. (૨)

નારાયણ હ. જાની

જે પ્રભુના દર્શને આપણે આવ્યા હોઈએ એના રાગે આપણું હૃદય ભીજાતું નથી. પછી ભાવ ભક્તિ તો જાગવાની વાતજ ક્યાં રહી !

અમારી આ યાત્રા સાચા અર્થમાં યાત્રા હતી. યાત્રાનો સાચો અર્થ એજ કે જ્યાં જવાથી સંસારની આસક્તિ ને પરિતાપોથી બચાય. પૂ.માના સાન્નિધ્યની એ વિશેષતા હતી કે તેઓ પોતે સતત ભજન, ધૂન ને સ્તુતિઓ કરતાં, ને સાથેના સાધકોનેય કરાવતાં રહેતાં. આથી એમની યાત્રા ખૂબ ભાવભક્તિપૂર્ણ બની રહેતી. ને એના પરિણામે સાથેના સાધકો પણ એ ભાવે અનુભવતા અને યાત્રાનો સાચો લાભ માણતા.

કેટલાક બ્રાહ્મણ પુત્રો પણ અમારો મહિમ્ન પાઠ સાંભળવા આવ્યા હતા. તેઓમાં એક દસેક વર્ષનો છોકરો પણ હતો. તે અમારી સાથે સાથે શિવ મહિમ્ન પાઠ ગાવાનો પ્રયત્ન કરતો. તેનું મુખ નિર્દોષ ને આંખો ભાવવાહી હતી. પૂ.માએ આ બ્રાહ્મણ બાળકને જોયો અને એમને એના પ્રત્યે ભાવ થયો. સાન્નિક કે તપસ્વી વ્યક્તિઓના હૃદયમાં કોઈ ભાવ અકારણ તો પેદા થતો હોતો નથી. એને પૂછતાં ખબર પડી કે એ સંસ્કૃત તેમજ જ્યોતિષનો અભ્યાસ કરે છે. એણે રૂદ્રીનો ખીજો અધ્યાય સરસ રીતે બોલી બતાવ્યો. એથી પૂ.માએ એના પરિવાર વિષે પૃચ્છા કરી. એના પિતાજી, માતાજી ને નાનોભાઈ વગેરે પરિવારમાં હતાં. એ છોકરો એના પિતાજીને બોલાવી લાવ્યો. સરસ સંસ્કારી પવિત્ર

બ્રાહ્મણની છાપ એમને ભેતાં ઊભી થઈ. પૂ. માએ એમને કહ્યું, “અમારો લઘુરુદ્ર તમારા આ બાળક પાસેજ કરાવજો. ભલે એને એ કરતાં અઠવાડિયું લાગે. આ એની દક્ષિણા. એમ કહી પૂ. માએ એ બાળકના પિતાના હાથમાં જે રકમ મૂકી તે એની ધારણા કરતાં ઘણી વધારે હતી. એથી એમને ખૂબ આનંદ થયો. તેનું પ્રતિબિંબ એમના મુખ ઉપર પડ્યું. યજ્ઞમાનવૃત્તિના વ્યવસાયમાં અર્થ પ્રાપ્તિ અનિશ્ચિત હોય છે. કદીક ધાર્મિક પાઠોનું કામ મળે, કદીક ન મળે. વળી આજના યુગમાં માણસોમાં શ્રદ્ધા ઓછી દેખાય એટલે આવા વ્યવસાયો ઉપર જીવતા પરિવારો સાથે કહેવાતા ભણેલા લોકોય સારો વ્યહવાર નથી કરતા. એ ભેદ આપણને દુઃખ થાય. હજારો રૂપિયા પ્રવાસની સુવિધામાં ખર્ચતા લોકો જ્યારે બ્રાહ્મણને કંઈક આપવાની વાત આવે ત્યારે કંજુસ જેવા બની જતા દેખાય છે. એ સાચું છે કે ચાચકવૃત્તિવાળા કેટલાક લોકો લોભીય હોય છે. ને ગમે તેટલું આપો તોપણ સંતોષ પામે નહિ. અગર તો ઘણી મોટી માગણીથી શરૂઆત કરે, જેથી યાત્રાળુના મનમાં પહેલેથીજ કુલાવ ભગી બન્ય.

પરંતુ પૂ. મા આ બાબતમાં સાવ સિદ્ધ છે. તેમને પૂ. ગુરુદેવની જેમ પ્રાચીન ધર્મશાસ્ત્રોને જીવંત રાખતા સાત્ત્વિક બ્રાહ્મણો પ્રત્યે હંમેશાં આદર ને પૂજ્યભાવ છે. એટલે એમને પ્રોત્સાહિત કરવાના પ્રસંગોએ પૂ. મા ખૂબ ઉદાર બની બન્ય છે. પૂ. માનો એક એવો અભિગમ રહ્યો છે કે જ્યારે આપણું તો એટલું આપવું કે જેથી સામી વ્યક્તિ ખૂબ આનંદિત થઈ બન્ય. અનેક પ્રસંગોએ પૂ. માનો આવો વર્તોવ અમે પ્રત્યક્ષ નિહાળ્યો છે.

પશુપતિનાથ ભગવાનનાં ચારેય દ્વારો ફરીને અમે ખૂબ શાન્તિપૂર્વક દર્શન કર્યાં. સફલાગ્યે આજે ભીડ ન હતી.

ખટમંડુમાં બહાર રબ દર શનિવારે હોય છે. તે દિવસે મંદિરમાં વહેલી સવારથી ખૂબ ભીડ ભમે છે. પરંતુ અમે દર્શને ગયા તે દિવસે શુક્રવારનો હતો. એટલે અમને જરાય ભીડ નડી નહિ.

ત્રણેક કલાક મંદિરમાં વીતાવી અમે શક્તિપીઠ, બૌદ્ધ સ્તૂપ, તેમજ ખુદા નીલકંઠના દર્શને ગયા.

સવારથીજ વરસાદ વરસવાનું ચાલુ હતું, છતાં અમે ટેકરીઓમાં વરસતા વરસાદમાં પ્રવાસ કરતા રહ્યા. વરસાદ ખૂબ જોરથી પડતો હતો એટલે બાગમતી નદીમાં પૂરનું પાણી ચઢી રહ્યું હતું.

શક્તિ પીઠની એ જગા ઘણી પ્રાચીન લાગી. તેનાં ત્રીસ જેટલાં પગથિયાં ચઢી મંદિર સુધી પહોંચતાં અમે બધાં ભીંજાઈ ગયાં પરંતુ અમને ત્યાં દર્શન અને પૂજનનો જે લાભ મળ્યો એનાથી અમારો આનંદ વધી ગયો અને શરીર ભીંજાવાથી લાગતી ઠંડી પણ ઘડીભર ભૂલાઈ ગઈ. વરસાદ જોરથી પડતો હતો એટલે અમે એ મંદિરની પ્રદક્ષિણા કે અવલોકન વિગતે ન કરી શક્યા.

બૌદ્ધ સ્તૂપની જગા મોટી છે. ત્યાં વાહનને અંદર લઈ જવા માટે રૂ. ૨ નો ટેક્સ લેવામાં આવે છે. અમે તે આપીને છેક અંદરના પટાંગણમાં લઈ ગયા. લાગ્યું કે તે સારું કર્યું, નહિ તો ઘણું ચાલવું પડત. આ સ્થાન શાંત અને ચોક્કસ લાગ્યું. ગોળ ઘુમ્મટરૂપ સ્તૂપના ઉપરના ભાગમાં ચઢીને પણ કંઈ વિશેષ જોવા જેવું ન લાગ્યું અથવા તો કોઈ માર્ગદર્શકના અભાવે એના વિષે ખાસ બાણી શક્યા નહિ.

ખુદા નીલકંઠની જગા થોડી ઉંચાઈ ઉપર છે. નાના સરખા તળાવમાં ભગવાન શંકર અને વિષ્ણુના અર્ધા અંગવાળી

વિશાળકાળ શેષશેયા પર સૂતેલી પ્રતિમા ખરેખર અદ્ભુત ને સુરેખ છે. માન્યતા એવી છે કે આ પ્રતિમા કોઈ માનવે કંડારેલી નથી તે સ્વયંભૂ છે અને જમીન ખોદતાં તે પ્રાપ્ત થઈ છે. આ અંગે અમને જે કથા કહેવામાં આવી તે કંઈક આ પ્રમાણે છે:-

આ સ્થાનમાં પહેલાં ખેતરો હતાં અને કોઈ ખેડુતે પોતાનું ખજું આ સ્થાનમાં કરેલું. બનતુ એવું કે ખેડુત જેટલું સાફ કરેલું અનાજ ઘરે લઈ જાય, તેના બીજા દિવસે-એટલુંજ અનાજ ખળામાં તૈયાર પડેલું જેવા મળે-આથી ખેડુતને ભારે આશ્ચર્ય થયું! તેણે એક, બે, કે ત્રણ દિવસ સુધી નહિ, પરંતુ એક સરખા ત્રીસ દિવસ સુધી આવો અનુભવ કર્યા પછી રાજાને આ પ્રકારની આશ્ચર્યકારક ઘટનાની વાત કરી. સાંભળીને રાજાને પણ વિસ્મય થયું. પંડિતો સાથે વિમર્સ કર્યા પછી એને લાગ્યું કે જરૂર આ સ્થાનમાં કંઈક અમલકારિક હોવું જોઈએ. એણે થોડું ખોદકામ કરાવ્યા પછી વીસ-પચીસ ફુટ લાંબી ને દસ પંદર ફુટ, પહોળી અર્ધ નારીશ્વર જેવું ભગવાન વિષ્ણુ-શંકરનું સંયુક્ત સ્વરૂપ દૃષ્ટિગોચર થયું. આ આખી પ્રતિમા શેષશેયા ઉપર સૂતેલી છે. ખોદકામ કરતાં પ્રભુના ચતુર્ભૂજ સ્વરૂપની ડાબા હાથની આંગળી સહેજ ખંડિત થયેલી આને પણ દેખાય છે. એકજ પથ્થરમાંથી કંડારી કાઢેલી આ ભવ્ય પ્રતિમાના મુખ ઉપરના ભાવ એટલા બધા સરસ રીતે અંકિત થયેલા છે, કે જોનારને તે મુગ્ધજ કરી દે. અહીં તળાવના કાંઠા ઉપરનાં વૃક્ષો ઉપર ઘણાં કબૂતરો રહે છે; જે ભગવાનના સ્વરૂપ ઉપર ફરીને પૂજા માટે ચઢાવેલા અનાજના દાણા નિર્ભીક રીતે આરોગે છે. આખરે એઓ પણ પ્રભુનુંજ સર્જન છે ને! પોતાનાં સંતાનો જેવાં એ પક્ષીઓ માટે પ્રભુ જાણે મા સ્વરૂપેજ પોઢેલા છે.

કેવાં કેવાં નિમિત્તો સર્જી દુનિયાનાં આ જીવોનું પોષણ પ્રભુ કરે છે. અદ્ભુત છે એની લીલા! કેણુ એનો પાર પામી શકે? ભોજન માટે અમે ફર્યા. પરંતુ બજારમાં અમને કોઈ સારી શાકાહારી હોટેલ ન મળી: છેવટે પૂ.માની ભોજન કરી લેવાની આજ્ઞાને માન આપી, થોડું થોડું જમી લીધું.

વરસાદ ચાલુ હતો, છતાં પૂ. માએ કહ્યું “ચાલો, આપણે ભગવાનના દર્શન માટે ફરી જઈએ. વરસાદ તો પડે” પૂ. માની આજ્ઞા થતાં અમે સહુ તૈયાર થઈ ગયા મંદિરે ટેકસીઓમાં પહોંચી ગયા. સાંજના આ દર્શનની મઝા એર હતી. પ્રભુ ઉપર શણગાર કરેલો. અને મંદિરમાં સહેજ પણ લીડ નહિ. આથી દરેક દ્વાર ઉપરથી અમે ખૂબ ખૂબ ધરાઈને દર્શન કર્યાં. દરવાજે લીડ નહિ એટલે એક ઠેકાણે અડધો કલાક ઊભા રહો તો પણ કોઈ આધું ખસેડનારજ નહિ. મુખ્ય દ્વાર આગળ ઊભાં રહીને પૂ. માએ ‘ૐ નમઃ શિવાય’ અને ‘જય જય ઝોલો શ્રી પશુપતિનાથની રે’ વગેરે ધૂનો સરસ રીતે ઝોલાવી. બીજા જે થોડા દર્શનાર્થીઓ આવતા તેઓ પણ ભગવાનને પ્રણિપાત ને જયકારની આ ધૂન ઝોલાવામાં જોડાઈ જતા. ગમે તે રાજ્યના કે ભાષાના માણસો-ને પ્રભુના મહિમાના આ ગાનમાં જોડાતાં કોઈ સુરકેલી પડતી નહિ. આ પ્રસંગે અનેક વિવિધતાઓમાં ધાર્મિક એકતાનું અદ્ભુત દર્શન થતું લાગ્યું કે અનેક વાદો અગર રાજકીય, સામાજિક કે આર્થિક સંગઠનોમાં માનવને એક સૂત્રમાં બાંધવાની જે શક્તિ છે, તેના કરતાં અનેકગણી શક્તિ એક ધાર્મિક પરંપરામાં છે. એટલે તો જુઓ કે કોઈ પણ જાતના ખાસ પ્રચાર સિવાય-ધર્મના નાનાં મોટાં સ્થાનો ભારતના દરદરના ગામડાંઓમાં પણ આપ મેળે ઊભાં થયાં છે ને ટકી રહ્યાં છે. જ્યારે ઈંગ્લેન્ડમાં મોટાં મોટા ચર્ચો વેચાવા

માંડ્યા છે. ભારતના પ્રાચીન મહાપુરુષોએ પોતાની આર્ષ દષ્ટિ વડે જે જોયેલું, તેનુંજ એ પરિણામ છે, એમ લાગ્યા વિના રહે નહિ. નહિ તો સામાજિક અને રાજકીય પ્રવાહોના પલટાઓમાં દુનિયાની કેટલીય સંસ્કૃતિઓ ઊભી થઈ અને નષ્ટ થઈ ગઈ પરંતુ ભારતીય સંસ્કૃતિ એવીજ ટકી રહી છે.

આ મંદિરના ડાબા હાથ ઉપર બીજું નાનું મંદિર છે, જેમાં ઉન્મત ભૈરવની એક મોટી પ્રતિમા છે. તેની પ્રદક્ષિણા કરી શકાય તેવી જગા એ પ્રતિમાની આસપાસ છે. જગદંબાના સ્થાનોમાં ભૈરવની મૂર્તિ સામાન્ય રીતે જોવામાં આવે છે, તેના કરતાં આ મૂર્તિનું કદ ઘણું મોટું છે અને એમની ઉન્મત્ત અવસ્થાના ભાવો સરસ રીતે મૂર્તિમાં અંકિત થયા છે. અમે પ્રભુના એ રુદ્રરૂપને પણ પ્રેમપૂર્વક પ્રમાણ કર્યો, કારણ કે જીવનમાં એકલી શાંત કલ્યાણકારક શક્તિજ હંમેશાં ઉપયોગી છે એવું નથી; કદીક રુદ્ર અને ઉન્મત્તશક્તિની-દુષ્ટોને દમન કરવા માટે, આવશ્યકતા રહે છે. વળી જે શાંત, ધીર, ગંભીર ને મંગલકારી છે, એજ જરૂર પડે-ઉન્મત્ત બની શકે છે. પ્રભુની પરમ એકજ શક્તિનું એ બીજું સ્વરૂપ છે એટલુંજ.

અમે આજે મંદિરમાં પ્રદક્ષિણા કરતા હતા ત્યારે વરસાદ તો હતોજ. એટલે મંદિરના પગથિયાં ભીનાં હોવાથી લપસણિયાં થઈ ગયેલાં. એથી અમે સંભાળપૂર્વક તેના ઉપર પગ મૂકતા. પરંતુ અમારી સાથેના શ્રી મહેતા સાહેબ-બેવાર ચાર પાંચ પગથિયાં ઉપરથી લપસ્યા ને નીચે પડ્યા. પરંતુ એમને સહેજ પણ વાગ્યું નહિ કે કોઈ શારીરિક ઇજા પણ ન થઈ. પ્રભુની કેવી કૃપા ! નહિ તો અમારે ખડમંડુમાં બધું બાજુ પર મૂકી કોઈ હાડવૈદનું દવાખાનું શોધવું પડત.

ખટમંડુમાં દ્રામના પાટા નથી, પરંતુ દ્રામની જેમ

વીજળીથી ચાલતી બસો છે. ડીઝલ અને પેટ્રોલના અસ્થિર ભાવોના આ જમાનામાં આ સાધન વાપરનારાઓને માટે ઘણું ઉપયોગી ને પ્રમાણમાં સસ્તુ છે.

મોડી સાંજે અમારામાંથી કેટલાક ભાઈ બહેનોએ થોડી ખરીદી કરી. જે કે એ ખૂબ નજીવી કહેવાય કારણ કે અમે સહુ યાત્રીઓ હતા અને બીજા પ્રવાસીઓની જેમ અહીંથી કોઈ ખાસ વસ્તુ લઈ જવાની અમારામાંથી કોઈને ઇચ્છા ન હતી. અમે કેવળ રુદ્રાક્ષની નાની મોટી માળાઓ ખરીદી.

બપોરે અમોને જમવાનું અનુકૂળ આવ્યું ન હતું. એટલે સાંજે સહુ એકરૂમમાં એકત્રિત થઈને નાસ્તો કરવા બેઠા. અમારી પાસે નાસ્તો પૂરતો ને વિવિધતાવાળો હતો. પોતાના બાળકો સમાન ભકતો જમતા હોય ને પૂ.મા પીરસવા ન આવે એવું બને ખરું ? પૂ.મા અચાનકજ અમારા ઓરડામાં આવ્યાં ને બધાંને ખૂબ આગ્રહ કરીને વિવિધ વસ્તુઓ પીરસી. પૂ.માના પરમ વાત્સલ્યમય સ્વરૂપનું દર્શન આવા વખતે થાય છે. એ અનુભવવાથીજ સમજાય.

(વધુ આવતા અ'કે)



ક્ષમા યાચના

દિવાળીના તહેવારોને લીધે, નવેમ્બર, ૮૬નો અ'ક ચાર દિવસ મોડો થયો છે. તો વાંચકોને ક્ષમા કરવા વિનંતી.

—તંત્રી

વિચાર કલ્પિકાઓ

જિંદગી ટૂંકી છે, અને જન્મજલાંબી છે, માટે જન્મજલાંબી કર તો સુખરૂપે જિંદગી જલાંબી જાગશે.

તું ગમે તે ધર્મધારી હોય, પરંતુ આજીવિકાથે અન્યાય-સંપન્ન વ્યવહાર ઉપાજન કરીશ નહિ.

પગ મૂકતાં પાપ છે, જોતાં ઝેર છે અને માથે મરણ લામી રહ્યું છે; એમ વિચારી આજના દિવસમાં પ્રવેશ કર.

તું ગમે તે ધર્મ માનતા હોય તેનો મને પક્ષપાત નથી; માત્ર કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે જે રાહથી સંસારમળ (સંસારની મમતા કે આસક્તિનો) નાશ થાય તેવી ભક્તિ, તેવો ધર્મ અને તેવા સદાચારને તું સેવજે.

મમત્વ એ જ બંધ,

બંધ એ જ દુઃખ.

પવિત્રતાનું મૂળ સદાચાર છે.

—શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર.



With Compliments

Space donated by:-

VIJAY STEEL INDUSTRIES

Near Arya Samaj

Station Road, Anand, Dist : kaira

બુદ્ધને કરૂણામૂર્તિ—શા માટે ?

બુદ્ધને કરૂણામૂર્તિ કેમ કહ્યા ? એમણે જીવ દયાનું સમર્થન અને પશુહિંસાનો વિરોધ કર્યો એટલા માટે તો ખરું જ. પણ એમની ખરી કરૂણા એમના મહાભિનિષ્ક્રમણમાં સમાયેલી છે: પહેલા મહાભિનિષ્ક્રમણમાં એમણે ગૃહત્યાગ કર્યો અને રાજમહેલ છોડ્યો, પણ ખીબ મહાભિનિષ્ક્રમણમાં તો એમણે નિર્વાણસુખને પણ છોડ્યું અને તે પણ નિર્વાણના ઉંખર પર ઊભા રહીને ! એમણે કહ્યું કે: “હું નિર્વાણસુખમાં પ્રવેશ નહિ કરું જ્યાં સુધી એક પણ વ્યક્તિ દુઃખથી પીડિત હશે.” આના કરતાં વધારે ચડિયાતી કરૂણા માનવ ઈતિહાસમાં જડે તેમ નથી. નિર્વાણના ઉંખરેથી આ ઘોષણા એ માનવ ઈતિહાસમાં અપૂર્વ અને અનોખી ઘટના છે. સાચે જ બુદ્ધ કરૂણામૂર્તિ હતા.

—રેહિત મહેતા.

With Compliments

Space donated by:-

GUJRAT METAL BOX CO.

AHMEDABAD

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રની વ્યહવારૂ વાણી

જ્યાંસુધી ઝોછી ઉપાધિવાળાં ક્ષેત્રે આજીવિકા ચાલતી હોય ત્યાંસુધી વિશેષ મેળવવાની કલ્પના એ મુમુક્ષુએ કોઈ એક વિશેષ અલૌકિક હેતુ વિના વધારે ઉપાધિવાળા ક્ષેત્રે જવું ન ઘટે, કેમકે તેથી ઘણી સદ્વૃત્તિઓ મોળી પડી જાય છે, અથવા વર્ધમાન (વધતી) થતી નથી.

માંડ માંડ આજીવિકા ચાલતી હોય તોપણ મુમુક્ષુને તે ઘણું છે. કેમકે વિશેષનો કંઈ અવશ્ય (ખાસ) ઉપયોગ નથી. એમ જ્યાંસુધી નિશ્ચયમાં ન આણવામાં આવે ત્યાંસુધી તૃષ્ણા નાના પ્રકારે આવરણ કર્યા કરે. લૌકિક વિશેષતામાં (મોટાઈમાં) કંઈ સારભૂતતા નથી. એમ નિશ્ચય કરવામાં આવે તો માંડ આજીવિકા જેટલું મળતું હોય તોપણ તૃપ્તિ રહે (સંતોષ રહે.)

-શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

With Compliments

Space donated by-

D. B. Foundry

695, G.I.DC. Estate-Makarpura Road,
BARODA-390010

પ્રકાશના પંથે

(ગતાંકથી ચાલુ)

સં. પરમાર્થી

[પ. પૂ. મહાત્મા શ્રી યેજેશ્વરજીની આત્મકથા]

એકવાર તો દેવીના આવેશવાળી બે ત્રણ સ્ત્રીઓ મારી પાસે આવી. દેવીનાં ભજન ગાતાં કે સાંભળતાં તેમને કંપ થતો ને પછી દેવીના આવેશમાં તે ધુણવા માંડતી. મેં પૂછ્યું : 'તમને માતા આવે છે?' તેમણે કહ્યું : 'પહેલાં વારંવાર આવતાં. હવે નવરાત્રીમાં આવે છે. બીજી લીલા માતાએ પાછી ખેંચી લીધી છે.' મેં પૂછ્યું : 'માતા આવે છે, ત્યારે તમને શું અનુભવ થાય છે?' 'પ્રકાશ દેખાય છે,' તેમણે જવાબ આપ્યો, 'ને પછી ખેલવા માંડે છે એટલે ભાન ભૂલી જવાય છે.'

તેમની વાત મને સંતોષકારક ન લાગી. માણસની આંખ ને મુખાકૃતિ કદી છૂપી રહી શકતી નથી. તે દ્વારા તેનું આપું થે હૃદય મૂર્ત થાય છે. મને લાગ્યું કે આ સ્ત્રીની વાતમાં કાંઈ તથ્ય નથી. કેટલીક વાતો થયા પછી મેં કહ્યું : 'લોકોને સાફ સાફ જણાવી દો કે મને દેવીનો આવેશ નથી આવતો. ને ગામડે ગામડે દેવીના નામે બાધાઓ આપવાનું બંધ કરો. આ તો પ્રપંચ છે. આથી તો દેવીનો કોપ જ થશે.'

'હવે મને પણ એ જ સાચું છે એમ સમજાય છે.' તે જલેને વધારામાં કહ્યું : 'મને થાય છે કે બધું છોડીને ક્યાંક નર્મદાતટે કે બીજે જતી રહું. તમારી તરફ હિમાલયમાં કેમ છે? ત્યાં મારાથી રહેવાય એવું છે કે નહીં?'

મેં કહ્યું : 'હિમાલયમાં તમારાથી ન રહેવાય. ત્યાંનું વાતાવરણ તમને ન ફાવે. નર્મદા કિનારે પણ જવાની જરૂર

નથી. તમારું દિલ ભોળું છે. અત્યારે તો સ્ત્રીઓને ફસાવનારા પુરુષો ને સાધુઓ ઘણા ફરે છે. આવા કોઈ માણસોના હાથમાં ફસાઈ જશો તો નરકયાતનામાં પડી જશો. એટલે સારામાં સારો ઉપાય એ જ છે કે ભાઈની દેખરેખ હેઠળ તમે ઘરમાં જ રહો ને ભક્તિ કરો.’

આવી જ રીતે અમે જગન્નાથપુરીમાં હતા ત્યારે કલકત્તાથી આવેલી એક બાઈને અંબામાતાનો આવેશ આવતો. તે વખતે તેના હાથમાંથી ખૂબ કંકુ નીકળતું. અમારા સમાચાર મળવાથી કેટલાક ઉતારુઓ મારી પાસે આવતા. એકવાર એવા કેટલાક ઉતારુઓ સાથે મારી વાતચીત થતી હતી ત્યારે તે બાઈએ એરડામાં આવીને પોતાને કેવી રીતે આવેશ શરૂ થયો, અત્યારે માની કેવી કૃપા છે, તેમજ કલકત્તાના શ્રીમંત મારવાડીઓ તેને પૂજે છે, ને તેમણે એક બંગલો પણ બંધાવી આપ્યો છે, તે બંધી વાત કહી. મેં વાતમાં વધારે રસ બતાવ્યો નહીં. મેં માતાજીને કહ્યું: ‘આ બાઈ દંભી લાગે છે. એનામાં સચ્ચાઈ નથી. છતાં સંપૂર્ણ ખાતરી થઈ જાય તે માટે તેને આવેશ આવે ત્યારે એક બે પ્રશ્નો પૂછી જોજો. કંકુને દેવી કે દેવતા સાથે કોઈ સંબંધ નથી. તેનાં કારણ તો ઘણાં છે. એટલે તેનાથી અંબાઈ જવાની જરૂર નથી.’

આવેશ આવ્યો ત્યારે માતાજીએ પ્રશ્ન પૂછ્યો: ‘અમારી દીકરીને સુવાવડ આવે તેમ છે. તેની તબિયત કેવી હશે તે જણાવો તો સારું. હમણા તેના સમાચાર નથી.’ પેલી બાઈ તરત બોલી ઊઠી: ‘તેની ચિંતા ના કરશો હમણાં તેની તબિયત જરા બગડી હતી, પણ હવે સુધરી છે. બે ત્રણ મહિના પછી તેને સંતાન થશે.’ માતાજીને ખાતરી થઈ ગઈ કે આ બાઈ ધર્તીંગ જ કરે છે. કેમ કે બેનનો પત્ર હમણાં

જ હતો. બેનને લગભગ પંદર દિવસ પહેલાં જ પુત્રી હતી. તબિયત પણ સારી હતી.

નાશિકમાં ઉપવાસ ચાલતા હતા ત્યારે રસોઈ બનાવનાર બ્રાહ્મણને હનુમાનજીનો ને દેવીનો આવેશ આવતો. કેટલીક વિધિ કરીને તેઓ ધુણવા માંડતા. તેને પણ પ્રશ્નો પૂછવાની ખાતરી થઈ ગઈ હતી ને તેનું ધર્તીંગ બહાર પડી ગયું હતું. એટલે તે ધુણતા હતા ને હાથ પછાડતા હતા તે દરમિયાન જ મેં તેમને કહ્યું કે ‘હવે આ ધર્તીંગ બંધ કરો. તમે બધાને ઠગશો પણ અમને ઠગી નહિ શકો. બ્રાહ્મણ થઈને હનુમાનજીના ધામમાં ને પુણ્ય ક્ષેત્રમાં આવું કપટ કામ કરો છો ને પાપનું ભાથું બાંધો છો?’

તેના તો હોશકોશ ઉડી ગયા. તેમણે પોતાના પર દેવી-દેવતાની કૃપા નથી એ વાતને માન્ય રાખી. મેં કહ્યું, ‘ભાઈ, દેવી કે દેવતાની કૃપા એવી સહેલી નથી. તે માટે તો ભયંકર તપ ને વ્રત કરવાં પડે. ધ્રુવ ને પ્રહ્લાદ, મીરાં ને નરસી, તુકારામ ને તુલસીનાં જીવન જુઓ. તેઓ શું પ્રભુના પ્રેમી ન હતા? પણ તમારા જેવું તોફાન તેમણે કદાપિ કર્યું ન હતું. માટે સદ્ગુણી બનો. હવે તો વૃદ્ધાવસ્થાના આરે પહોંચ્યા છો. પ્રતિજ્ઞા કરો કે આજથી આવી પાપ લીલાને છોડી દેશો.’

મહુવાથી મસુરી ને ઋષિકેશ

મહુવામાં એક દિવસ ધ્યાનમાં સિદ્ધ મહાપુરુષને પૂછ્યું: ‘માનું સાક્ષાત્ દર્શન આ ડીસેમ્બરમાં જ થશે ને?’

તેમણે કહ્યું, ‘હા, ડીસેમ્બરમાં.’

‘નક્કી કયો દિવસ?’ મેં પ્રશ્ન કર્યો.

તેમણે કહ્યું, ‘૧૪ ડીસેમ્બર.’

‘દિવસે કે રાતે?’

તેમણે કહ્યું, 'રાતે.'

એ પછી આસો વઢી દસમ ને સોમવારે બપોરે આંતર જગતમાં દેવર્ષિ નારદનું દર્શન થયું.

મેં પૂછ્યું, "માનું સાક્ષાત્ દર્શન?"

નારદજીએ કહ્યું, '૧૪ ડીસેમ્બર.'

'દિવસે કે રાતે?'

'રાતે.'

'કેટલા વાગે?' મેં પૂછ્યું.

'તે નહિ કહું' તેમણે જવાબ આપ્યો.

એ અનુભવોને લીધે નવી આશા પ્રગટી ને મારી બધી જ સુરતા ૧૪મી ડીસેમ્બર પર એકાગ્ર બની. ડીસેમ્બર શરૂ થાય તેના એક બે દિવસ પહેલાં જ અમે સરોડા પહોંચી ગયાં ને મારા દિવસ ત્યાંના શાંત આનંદમય આમલુવનમાં પ્રાર્થના ને આશામાં વીતવા માંડ્યા.

૧૪મી ડીસેમ્બરે સવારથી જ મન આનંદમય હતું. રાત પણ આવી ગઈ, ને પાછી સવાર આવી, પણ બીજા બધા જ દિવસની જેમ ૧૪મી ડીસેમ્બરનો દિવસ પણ મિથ્યા ગયો. દિવસ મિથ્યા જવાનું કારણ એ જ હોઈ શકે કે હજી માની પૂર્ણ કૃપાના દિવસને વાર છે. એમ માનીને આ વખતે પણ સમાધાન મેળવી લીધું. આધ્યાત્મિક સાધનપંથના પ્રવાસીએ સતત પુરુષાર્થી થયા વિના છૂટકો નથી. (ક્રમશઃ)



પ્રશ્નોત્તરી

સંકલન:-ત્રેયાર્થી

[પ. પૂ. મહાત્મા શ્રી યોગેશ્વરજીએ આપેલા ઉત્તરોના આધારે]

પ્રશ્ન:-આજના યુગમાં અધ્યાત્મવિદ્યા ઉપર અનેક પુસ્તકો લખાય છે. એક જુજાસુ તરીકે એ પુસ્તકો વાચતાં ઘણીવાર ભ્રમણા પેદા થાય છે. એટલે ક્યાં અને કેવાં પુસ્તકો વાંચવા એ અંગે કંઈ માર્ગદર્શન આપી શકશો?

ઉત્તર:-તમારો પ્રશ્ન સારો છે, કારણકે ઘણા માણસોને એ સ્પર્શે છે. પરંતુ એક વાતની સ્પષ્ટતા કરો તો સાઈઝ કે તમે કયા વિષય ઉપરનાં પુસ્તકો વિષે જાણવા માગો છો. કર્મ, જ્ઞાન, યોગ કે ભક્તિ?

પ્રશ્ન:-મને યોગ માર્ગમાં રસ છે. પરંતુ જુદાં જુદાં પુસ્તકો વાંચ્યા પછી ભ્રમણા થાય છે કે આમાં સાચું શું?

ઉત્તર:-તમારો પ્રશ્ન મહત્વનો છે.

તમારે દાકતર થવું છે, તો તમે દાકતરી વિદ્યાના નિષ્ણાત માણસોનાં-પુસ્તકો વાંચશો, ખરૂં કે નહિ? એજ રીતે તમારે સારા હિસાબનીશ કે વેપારી થવું છે, તો તમે તે તે ક્ષેત્રના નિષ્ણાતોનાં પુસ્તકોમાંથી જે સર્વશ્રેષ્ઠ લાગે કે તમોને ગમે તેવાંજ પસંદ કરશોને?

બરાબર. તો યોગ માર્ગે વિકાસ કરવા માટે તમારે જેમણે યોગને જીવનમાં ઉતાર્યો છે ને જેઓને એનો સર્વોચ્ચ અભ્યાસ છે, તેવા અનુભવસિદ્ધ યોગી પુરુષનાંજ પુસ્તકો વાંચવાં. એનાથીજ તમારૂં કામ સરશે ને તમને જે

માર્ગદર્શન મળશે તે કેવળ કોઇ પાસેથી ઉછીનું લીધેલું કે પોપટ પંડિત જેવું નહિ હોય. મારી આ વાત સમજાઈ કે નહિ ?

એટલે મારો અભિપ્રાય બહુ સ્પષ્ટ છે કે યોગમાર્ગે વિકાસ કરવાની ઇચ્છા હોય તો પહેલાં પાતંજલ યોગદર્શન વાંચો, સમજો અને તેમાં જે સિદ્ધિઓનાં વર્ણનો આવે છે, તે સંબંધે જે મહાપુરુષોએ એ દિશામાં સિદ્ધિ હાંસલ કરી હોય, તેવાઓના પ્રત્યક્ષ સમાગમથી તે રહસ્યોને જાણો. કેટલાંક સૂત્રો ખૂબજ ટૂંકા ને સરળતાથી સમજાય એવાં નથી એનો સાચો અર્થ તમને કોઈ અનુભવીની વાણીમાંથી સાંપડશે, નહિ કે પોથી પંડિતોની ભલકા ભરી અતિ અલંકારિક છતાં કૃત્રિમ વાણીમાંથી.

અમારોજ અનુભવ કહું. નાના હતા ત્યારે સાધના કરતાં વિચાર આવ્યો કે સંપૂર્ણ યોગી બનવું હોય તો વજોલીની ક્રિયા શીખવી જોઈએ. એટલે અમે તે અંગેજે હાથ લાગ્યું તે વાંચી લીધું. પરંતુ એમ કંઈ વજોલી કરવી સહેલી પડી છે ? એટલે અમે એવા યોગીની શોધ આરંભી, જેમને વજોલી હસ્તગત હોય. તપાસ કરતાં કરતાં, એકાદ વર્ષ કેડે એવા યોગીનો પત્તો લાગ્યો. અમે એમને મળ્યા ને અમારી ઇચ્છા જણાવી. અમારી નાની ઉંમર અને સુદૃઢ શરીર જોઈને તેઓ રાજ થયા. એમણે અમને એ ક્રિયા શીખવવા માંડી. એ કષ્ટ-પ્રદ છે. અને યોગ્ય રાહબર વગર શીખવાનું સાહસ કરવું સાડું નથી. તે શીખી લીધા પછી અમને એક નવા સત્યની આંખી થઈ. તમે તે જાણીને કદાચ નવાઈ પામશો.

જે યોગી પાસે અમે વજોલી શીખ્યા, તેઓ પણ પાંત્રીસ ઉપરની વયના હતા. સાધુ ને પ્રહાર્યારી હતા. તેમને વજોલી-

નો સારો અભ્યાસ હતો. એમનું નિદર્શન જોઈને અમને એમના પ્રત્યે સારો એવો આદરભાવ થતો. પરંતુ એક દિવસ જ્યારે અમે જાણ્યું કે અમારા તે યોગીરાજ અમારાજ યોગા-શ્રમની એક યુવાન સાધિકા સાથે ભાગી ગયા છે, ત્યારે અમને ભારે આંચકો લાગ્યો. આ ક્રિયા શીખવા પાછળ અમારો હેતુ સંપૂર્ણ શારીરિક પ્રહાર્યાર્ય જળવાઈ રહે અને સાચા અર્થમાં ઉદ્ધર્વરતા બની શકાય તે હતો. એટલે આ ઘટના ઉપર અમે વિચાર કરવા લાગ્યા.

વિચારતાં જાણ્યું કે કેવળ ક્રિયા સિદ્ધ કરવાથી કંઈ વળવાનું નથી. તેનાથી નૈષ્ઠિક પ્રહાર્યારી બની જવાનું નથી. તે માટે તો જરૂર છે-મનના સુધારની; મનના પવિત્રીકરણની, મનના ઉદ્ધર્વાકરણની. ગમે તેટલી ક્રિયા સાધ્ય કરી હોય, પરંતુ જ્યાં સુધી આ મનજીરામ ના સુધરે, પવિત્ર અને સંપૂર્ણ સાર્વિક ન બને. ત્યાં સુધી બધુંજ વ્યર્થ. તે ક્યારે છલાંગ મારે-સંયમમાંથી છટકે, કંઈજ કહેવાય નહિ.

એટલે અમે અમારું બધુંજ ધ્યાન મનને પવિત્ર કરવા પાછળ લગાડ્યું. અમારું કહેવાનું એ નથી કે વજોલીની ક્રિયા ખરાબ છે. તે તો સારી છે જ. પરંતુ વજોલી શીખનારે મનની શુદ્ધિ, પવિત્રતા ને ઉદ્ધર્વાકરણ તરફ પણ એટલું જ ધ્યાન આપવું આવશ્યક છે, જેટલું એ ક્રિયા કે પદ્ધતિ શીખવામાં આપે. આ વાત તરફ કેવળ ક્રિયાઓમાં નિષ્ણાતોનું ધ્યાન નથી રહેતું. સાધકને બંને રીતે-ક્રિયાની સાથે-મનની શુદ્ધિ ઉપર ઓક આપવા કહેવું જોઈએ. ક્રિયા એ સ્થૂલ છે. પણ મનની શુદ્ધિ કે પવિત્રતા એ ઘણી સૂક્ષ્મ બાબત હોઈ. એની પરીક્ષા વ્યહવાર સિવાય થઈ શકતી નથી. મનની સંપૂર્ણ શુદ્ધિ ત્યારે થયેલી ગણાય. જ્યારે સ્ત્રીમાત્ર તરફ તમને

પૂજ્ય ને પવિત્ર ભાવ જાગે. સ્ત્રીમાત્રને જોઈ માતૃભાવજ જાગે. વિકારનો નાનો સરખો સંકલ્પ પણ કદી મનમાં ન ઊઠે. જાગૃતિમાંજ નહિ, પરંતુ સ્વપ્નમાં પણ. આવી સ્થિતિ પ્રાપ્ત કર્યા પછી તમે વજોલી શીખો કે ન શીખો, બહુ મહત્વનું નથી. એ ક્રિયાથી તમારે જે સિદ્ધ કરવું છે.—બ્રહ્મચર્યની જાળવણી—તે આપોઆપ સિદ્ધ થઈ જશે. મનમાં નિમ્ન પ્રકારની વૃત્તિઓ કદી ઊઠશેજ નહિ.

એટલે મૂળ વાત ઉપર આવીએ. તમારે યોગ શીખવો છે તો તેના વિષે શક્ય તેટલી પ્રાથમિક માહિતી પ્રમાણિત ગ્રંથોમાંથી ઉપલબ્ધ હોય તે જાણી લો. પછી પ્રભુને પ્રાર્થના કરો કે તમારી એ ભાવના પૂર્ણ કરવા કોઈ યોગ્ય મહાપુરુષનો તમને મેળાપ કરાવે.

યોગી શ્રી અરવિંદને મહાત્મા લેલે કે શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસને ભૈરવી તેમજ તોતાપુરીનો મેળાપ એ કોઈ અકસ્માત ન હતો. પ્રભુની નિશ્ચિત યોજનાના એક ભાગરૂપે એ મિલન હતાં.

વળી જે માણસોએ જાતે કોઈ યૌગિક અનુભવ કર્યો નથી, પરંતુ કેવળ પુસ્તકોના અભ્યાસથી પંડિતાર્થ પ્રાપ્ત કરી છે, એવા લેખકોનાં પુસ્તકો ન વાંચો તો વધુ સાડું. એનાથી કોઈ નુકસાન નહીં થાય. માણસના જીવન સાથે એના કવનનો (અંગત આચરણને) મેળ તો હોવો જોઈએને ? અમે શ્રોતાઓ સમક્ષ તપ અને ત્યાગની વાતો કરતા હોઈએ અને અમારું અંગત જીવન ભોગ અને સંપત્તિસંચયના નમૂનારૂપ હોય તો બાલો અમારા એ ઉપદેશનો પ્રભાવ કેના પર પડવાનો ? કોઈના ઉપર નહિ. હરગીઝ નહિ.

બીજી એક વાત. આપણે ત્યાં ઘણા સંતો મહાત્માઓ અને યોગીઓ થયા છે અને થશે આ બધા તમારા બધાજ આધ્યાત્મિક પ્રશ્નોના જવાબો આપશે, એવી અપેક્ષા કદી ન રાખો. દરેક સંત કે મહાત્માની પોતાની આગવી રૂચિ અને પૂર્વ સંસ્કારો પ્રમાણેની વૃત્તિને લીધે સાધના પ્રણાલિ નક્કી થયેલી હોય છે. જે કેવળ ભક્તજ છે તે તમારા યોગના પ્રશ્નોનો જવાબ શી રીતે આપશે ? એજ રીતે જે યોગી છે તે તમારા ભક્તિના પ્રશ્નોનો જવાબ શી રીતે આપી શકશે ? એટલું ખરું કે તે જો સાચા અર્થમાં સંત કે મહાત્મા હશે—તો પરમતત્ત્વ વિષેની એની વાતનું અનુસંધાન અનુભૂતિના આધાર પરનું મળવાનું. પરંતુ કુંડલિનીનું સાચુ સ્વરૂપ જાણવું હોય તો તો હઠયોગ પ્રદીપિકા કે સંત જ્ઞાનેશ્વર મહારાજની છઠ્ઠા અધ્યાય પરની ટીકાજ વાંચવી જોઈએ. એમણે જે લખ્યું છે તે પોતાના જાત અનુભવના આધાર પર લખ્યું છે.

જગતમાં એવા થોડજ મહાપુરુષો થયા છે જેમણે પ્રભુ દર્શન કે આત્માનુભૂતિ જ્ઞાન, યોગ કે ભક્તિના વિવિધ માર્ગે એકજ જન્મમાં કરી હોય. આવા મહાપુરુષો આંગળીના વેટે ગણી શકાય એટલાજ થયા છે. આઘ શ્રી શંકરાચાર્ય, ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ, શ્રીરામકૃષ્ણ પરમહંસ, કે જેઓની સાધના કદી એકાંગી બની ન હતી. બદકે એમની સાધનામાં બધાજ અધ્યાત્મ માર્ગોનો સુભગ સમન્વય હતો.

નોંધ:-આપણા પરમ પૂ. મહાત્મા શ્રીયોગેશ્વરજીની સાધના પણ જ્ઞાન, ભક્તિ ને યોગના સુભગ સમન્વય વાળી હતી. એટલેજ તેઓ કોઈપણ માર્ગના સાધકને પોતાના જાત અનુભવના આધારે માર્ગદર્શન આપી શકતા.

“જેવો-તેવો છું, નિભાવજે રે !”

- નાથ જેવો-તેવો છું, નિભાવજે રે ! (૨)
 દીન જાણી, દીનખન્ધુ, તમે આવજે રે ! (૨)
 આચ્યે શરણે, શામળિયા, સંભાળજે રે ! (૨)
 પ્રભો, પોતાનો જાણીને પાળજે રે ! (૨)
 સારા જગની બાજુ છે તારા હાથમાં રે ! (૨)
 સ્હાય કરજે રહીને સદા સાથમાં રે ! (૨)
 રૂપ ધરતો અનેક અવિનાશ છે રે ! (૨)
 તારા દર્શનની દિલડામાં આશ છે રે ! (૨)
 આણુ-પરમાણુમાં તારો વાસ છે રે ! (૨)
 સચર-અચરમાં તારો નિવાસ છે રે ! (૨)
 કૃપાસિન્ધુ, તું વિશ્વમાં ગણાય છે રે ! (૨)
 ઘટ-ઘટમાં ઘનશ્યામ, તું જણાય છે રે ! (૨)
 સહુનો આત્મા તું એક ‘જગદીશ’ છે રે ! (૨)
 પ્રાણમાત્રનો તું જ મોટો ઈશ છે રે ! (૨)

-જગદીશચંદ્ર એસ. આચાર્ય (સત્યસ્નેહી)



રામકથા

(ગતાંકથી ચાલુ)

યોગેશ્વરજી

[યોગેશ્વરજીની સિદ્ધ કલમે આલેખાયેલ રામકથા]

‘અમંગલ તો શું, અતિશય અમંગલ બની ગયું છે. તને તેની ખબર નથી પડી ?’

‘હું તો સવારથી જ આજે રામનો રાજ્યાભિષેકનો દિવસ હોવાથી ભારે ઉમંગમાં ફરી રહી છું.’

‘મને પણ એનો ઉમંગ થતો તો. પરંતુ એ ઉમંગ અણુધાર્યા શોકમાં પરિણમ્યો છે.’

ઉર્મિલાને કાંઈજ ખબર ના પડી. એ એકાએક પૂછી બેઠી : ‘તે શું હવે રામનો રાજ્યાભિષેક નથી થવાનો ? એ અમંગલ કાર્યમાં કોઈ આકસ્મિક વિઘ્ન આવી પડ્યું છે ? કે પછી કોઈ બીજો શોક પ્રસંગ બની ગયો છે ?’

‘બીજો શોક પ્રસંગ તો નથી બન્યો, પરંતુ રામનો રાજ્યાભિષેક બંધ રહ્યો છે. રાજ્યાભિષેક બંધ રહ્યો હોત તો એને લીધે મને એટલો બધો શોક ના થાત, પરંતુ રાજ્યાભિષેક બંધ રહેવાની સાથે સાથે રામને એક, બે, ત્રણ, કે ચાર નહિ પણ પૂરાં ચૌદ વરસનો વનવાસ મળ્યો છે.’

‘વનવાસ ?’ ચૌદ વરસનો ? અને એ પણ રામને ? આ તમે શું કહી રહ્યા છો ? રામને વનવાસ મળ્યો છે ? એ વનવાસ કેવી રીતે મળ્યો અને કોણે આપ્યો ?’

ઉર્મિલા એકદમ ઉત્તેજિત બની ગઈ એનો બધોય ઉલ્લાસ ઉડી ગયો.

લક્ષ્મણે કશ્ચુતાથી પ્રેરાઈને એને સવારે બનેલી સમગ્ર હકીકત કહી સંભળાવી.

એ સાંભળીને એની અવસ્થા કરુણ ને કફેડી બની ગઈ. એનું દુઃખ વધી ગયું. લાગણીના અતિરેકને લીધે આંખમાંથી આવતાં આંસુને અટકાવવાનું કામ એને માટે મુશ્કેલ બની ગયું. એના મુખમાંથી એકાએક ઉદ્દગાર નીકળી પડ્યા : ‘કેવોને આવી કુષુદ્ધિ કેમ સૂઝી ? એમને તો રાજ પર પ્રેમ હતો છતાંપણ એમણે આવા વરદાનો કેવી રીતે માગ્યાં ? રામના વનવાસના વરદાનને માગવા માટે એમની જીભ ઉપડી શકીજ કેવી રીતે ? આ તો ખૂબજ અમંગલ થયું. માતા કૌશલ્યા, સુમિત્રા, સીતા અને અયોધ્યાની પ્રેમાળ બ્રજ આ સમાચારને કેવી રીતે સાંભળી શકશે ? આ સમાચાર સાંભળીને એમની દશા કેટલી બધી દુઃખદ બનશે ?

‘બ્રજમાં તો એ સમાચાર પવનવેગે પ્રસરવા માંડ્યા છે. અને રામના સમન્વવવા છતાં સીતા એમની સાથે વનમાં જવા તૈયાર થઈ છે.’

ઉર્મિલાનું મુખ વધારે વ્યથિત બની ગયું. એણે પૂછ્યું :

‘સીતા શું રામની સાથે વનમાં જવા તૈયાર થઈ છે ? એ વળી કેવા વ્યથાજનક સામાચાર છે ? તો શું રામે સીતાને પોતાની સાથે વનમાં આવવાની અનુચ્છા આપી દીધી ?’

‘ના આપે તો શું કરે ?’ લક્ષ્મણે સામેથી પૂછ્યું : પહેલાં તો રામે એને ના પાડી, પરંતુ પછીથી એણે એક પ્રકારની હક પકડી એટલે રામને નમતું મૂકવું પડ્યું. રામ અને સીતા બંને વનમાં જશે એટલે અયોધ્યાની અવસ્થા કેવી દયાજનક બનશે તે કલ્પી શકાય છે ? એની કલ્પના કરીને મારું તો મગજ ભમી નય છે.’

‘સાચું છે. મારાથી પણ એવી કલ્પના નથી થઈ શકતી. રામ અને સીતા વિનાની અયોધ્યા આત્મા વગરના શરીર જેવી જડ અથવા નિર્જીવ બની રહેશે. એમાં નહિ રહે ઢોઢ રસ, કે નહિ રહે ઢોઢ બતતો વિશેષ સ્વાદ અથવા આનંદ. એવી અયોધ્યા જેવી પણ નહિ ગમે.’

ઉર્મિલા થોડીવાર મૂક રહી ને પછી બોલી : ‘રામ અને સીતા વનમાં જશે એ તમને, મને કે ઢોઢનેય નહિ ગમે. પરંતુ એમનું વનગમન શું આપણે વ્યથિત થઈને કેવળ બેચા કરીશું ? એ વનમાં જવા નીકળશે, વનમાં અનેક પ્રકારનાં કષ્ટો વેઠશે, અને આપણે અયોધ્યામાં રહીને આનંદ કરીશું ?’

‘મારા મનમાં પણ એજ પ્રશ્નો ઘોળાયા કરે છે.’ લક્ષ્મણે કહેવા માંડ્યું : ‘પરંતુ શું કરવું તેની સમજ નથી પડતી. મારાથી ઢોઢ નિર્ણય પર નથી પહોંચાતું. રામ પ્રત્યેના પ્રેમને લીધે એમ થાય છે કે એમની સાથે વનમાં જવા અને એમની તથા સીતાની સેવા કરવા ચાલી નીકળું તો મારા આત્માને સંતોષ થાય, પરંતુ ખીજી જ પળે તારો પ્રેમ યાદ આવે છે, તારા પ્રત્યેના મારા કર્તવ્ય-તું સ્મરણ થાય છે, તારો લાગ કરવાને લીધે તારે જે એકાકી-પણું વેઠવું પડે તેનો ખ્યાલ આવે છે, ને હૃદય ખૂબજ વેદનામય બની નય છે. તેમજ મૂંઝવણ અનુભવવા માંડે છે. હૃદય એકવાર એમ કહે છે કે રામની સાથે એમની અનુચ્છા મેળવીને નિકળી પડું ને ખીજી વાર કહે છે કે તારો પરિલાગ ના કરું. એ બેમાંથી એકને નિશ્ચય હું નથી કરી શકતો.’

ઉર્મિલા વિચારમાંથી બગતી હોય તેમ બોલી : ‘તમારા હૃદયની દશાને સમજી શકું છું. તમારો રામને માટેનો પ્રેમભાવ મારાથી અભણ્યો નથી. એ પ્રેમભાવને લીધે આવા વિચાર કે ભાવ થાય એ સ્વાભાવિક છે. પરંતુ એવા વિચારો કરીને દુઃખી થવા કરતાં

ગમે તે નિર્ણય પર પહોંચી જવાનું વધારે સારું છે.’

‘પરંતુ નિર્ણય પર નથી પહોંચાતું તેનું શું ?’

‘પહોંચી જવાશે’

‘કવી રીતે ?’

‘હું તમને એ બાબતમાં ઉપયોગી થઈ શકું તો તેને માટે મારી તૈયારી છે.’ લક્ષમણ શાંત રહ્યો એટલે ઉર્મિલા ફરી બોલી : ‘તમારા અંતરમાં જે રામ તથા સીતાની સેવા માટે વનમાં જવાનો ભાવ જન્મતો હોય તો તમે ભલે વનમાં જવ. એ બાબતમાં મારા પ્રેમભાવને વચ્ચે ના દાવતા. રામ ને સીતાની સેવા મને પણ પ્રિય છે, અને તમે એને માટે વનમાં જશો એ મને ગમશે. એથી મને દુઃખ નહિ થાય.’

લક્ષમણ ઉર્મિલાના શબ્દો સાંભળીને સ્તબ્ધ બની ગયો. એને સમજ ના પડી કે આ શબ્દો ઉર્મિલાના છે કે બીજા કોઈના ! પરંતુ ના, એ ઉર્મિલાના જ હતા એની એને ખાતરી થઈ. ઉર્મિલા અનેક પ્રકારના સદ્ગુણોથી સંપન્ન હતી. અને નિર્મલ, વિશાળ તથા ઉર્મિશીલ હૃદયની હતી એ સાચું, એનો એને અનુભવ હતો, પરંતુ એ આવા અસાધારણ ઉદ્ગારો કાઢી શકી એ જોઈને એને થોડુંક આશ્ચર્ય થયું. એનો એને માટેનો પ્રેમભાવ વધી ગયો.

પોતાના અંતરના આશ્ચર્યની અભિવ્યક્તિ કરતાં એણે કહ્યું : ‘ઉર્મિલા, તું આ શું બોલી રહી છે. ?’

‘કમ ? મારું બોલવાનું તમને જરાબર ના લાગ્યું ? મારા શબ્દો સાંભળીને તમને કાંઈ આશ્ચર્ય લાગ્યું ?’

‘આશ્ચર્ય લાગે એ સ્વાભાવિક છે. તું મને વનમાં જવાની સાથે સાચ અનુમતિ આપે છે ?’

‘હા’ ઉર્મિલાએ એટલી જ શાંતિથી ઉત્તર આપ્યો ‘મારી અનુમતિ સાચી છે. તમારા હૃદયને વક્રાદાર રહીને તમે ભલે વનમાં જવ. આપણા પ્રેમ તો એવો જ અમર છે. એ નષ્ટ નથી થવાનો. મારી ચિંતા જરાપણ ના કરતા’.

‘તારી ચિંતા ના કરું એ કેમ બને ? હું દૂર રહું તો પણ તારી ચિંતા તો સ્વાભાવિક રીતે થાય જ.’

‘અહીં એકાંકી રહેવાથી મને બીજું કશું દુઃખ નથી પડવાનું. તમારા વિયોગનું ઘોર દુઃખ મારે ભોગવવું પડશે તે જરાબર છે. પરંતુ મારા મનમાં હંમેશાં ખ્યાલ રહેશે કે એક મહાન આવશ્યક સેવા કાર્યને માટે તમે તમારા જીવનનો ભોગ આપ્યો છે, મેં પણ થોડો ઘણો ભોગ આપ્યો છે, અથવા એમાં હું નિમિત્ત બની છું. એથી વધારે સંતોષ બીજો કયો હોય ? એ સંતોષને લીધે વિયોગ ના એ ઘોર દુઃખને સહન કરવાની શક્તિ મને મળી રહેશે.’

ઉર્મિલાએ થોડીવાર શાંતિ રાખી અને પછી આગળ કહેવા માંડ્યું : ‘રામ અને સીતાની આવા કપરા સમયે સેવા કરવાનું મન તો મને પણ થઈ આવે છે. એમ પણ થાય છે કે એમને મદદરૂપ થવા માટે આપણે બંને એમની સાથે વનમાં નીકળી પડીએ. પરંતુ.....’

‘પરંતુ શું ?’ લક્ષમણે સામેથી પૂછ્યું : મારો સાથ કરવા માટે તારી તૈયારી હોય તો મને તારી જરા પણ ચિંતા ના રહે. મારા અંતરને ટાઢક વળે.’

‘એ વાતને સમજી શકું છું. પરંતુ લોકો પર એના પ્રત્યાઘાત કેવા પડે તે જાણ છે ? એ પ્રત્યાઘાત એટલા બધા ઉત્તમ તો ના જ હોય. લોકો એમ માને કે રામ ને સીતા તો વનમાં ગયાં, એમની પાછળ એમની સેવા કરવાના ઉદ્દેશથી લક્ષમણ પણ ગયા, પરંતુ

લક્ષમણ અને ઉર્મિલા એક- મેકતાં સનેહ વિના ના રહી શક્યાં એટલે ઉર્મિલા પણ એમની પાછળ ગઈ. લોકોના અપવાદથી હું ડરતી નથી, પરંતુ લોકોમાં એક ઉચ્ચ આદર્શને સ્થાપવાની દૃષ્ટિએ જોતાં એવું અનુકરણ બહુ સારું નથી લાગતું. મારા અહીં રહેવાથી લોકોને ભોગનો નહિ પણ ત્યાગનો આદર્શ પૂરો પાડી શકાશે અને એ એમને માટે શ્રેયસ્કર થશે.’

લક્ષમણ ઉંડા વિચારમાં દૂબી ગયો ને બોલ્યો : ‘તારા વિચારો ઘણા ઉત્તમ છે. તારા વિના ખીજા કોઈના હૃદયમાં ઉંચા ભાવો ભાગ્યેજ પેદા થઈ શકે. એ ભાવો ને વિચારોને જોઈને મને આનંદ થાય છે. છતાં પણ તું ધરમાં રહીને શું કરીશ અને ચૌદ વરસનો લાંબો ગાળો કેવી રીતે પસાર કરીશ તે વાત મને મૂંઝવી રહી છે.’

‘એમાં મૂંઝાવા જેવું છે શું ?

‘મને તો લાગે છે કે તું એકલી પડીને અમારી પાછળ આંસુ સારીશ.’
(ક્રમશઃ)



ખરો રાજયોગ, હૃદયોગ કે ભક્તિ તે પ્રેમજ છે. તમારે પણ નિરંતર તત્ત્વવિચાર કરી, ધ્યાન ધરી, મન વાણી અને શરીર પવિત્ર કરી, વિકારોથી મુક્ત થઈ, આત્મસ્વરૂપને વિષે વિરામ પામવું. આ સંસારમાં મનુષ્યાવતાર ધારણ કરી અનાથ ન રહેવું, પરંતુ દેહ પુરુષાર્થ કરી સનાથ થવું, થોડા સુખને માટે ઘણું સુખ વૃથા ખોવું નહિ.

બ્રાહ્મણ વર્ગ

જે પુરુષ રજોદેહાં ચીંથરો પહેરતો હોય, તપ કરવાને લીધે દુઃખો થવાથી જેની ઉપસી ગયેલી બધી નસો બહાર દેખાતી હોય અને જે એકલો વનમાં રહીને ધ્યાન કરતો હોય તેને હું બ્રાહ્મણ કહું છું.

માત્ર બ્રાહ્મણીની કૂખે પેદા થયેલો છે, માટે હું કોઈને બ્રાહ્મણ કહેતો નથી. જો તે પૈસાદાર હોય તો લોકો તેને આપ કહીને બોલાવે, પરંતુ જે અક્રિય છે અને લેવાની તૃષ્ણા વગરનો છે, તેને હું બ્રાહ્મણ કહું છું. (૧૪)

બધાં બંધનોને છેદીને જે ત્રાસ પામતો નથી, સંગથી પર થયેલો છે અને અનાસક્ત છે તેને હું બ્રાહ્મણ કહું છું. (૧૫)

જેણે વેરને, તૃષ્ણાને અને મિથ્યાદૃષ્ટિ સાથેનાં બધાં બંધનોને અનુક્રમે છેદી નાંખીને. બધાં અવિદ્યામય વિદ્નેો ઉખેડી નાંખ્યાં છે, એવા બુદ્ધ પુરુષને હું બ્રાહ્મણ કહું છું. (૧૬)

દ્રેષ કર્યા વિના અથવા ક્રોધ કર્યા વિના જે આકોશને, વધને અને બંધનોને સહન કરે છે અને ક્ષમાતું બળ એ જ જેની બળયુક્ત સેના છે, તેને હું બ્રાહ્મણ કહું છું. (૧૭)

જે ક્રોધ વગરનો, વ્રતયુક્ત, શીલવાળો, તૃષ્ણાવિનાનો, સંયમવાળો અને છેલ્લા દેહવાળો (જેનો હવે પછી જન્મ થવાનો નથી એવો) છે, તેને હું બ્રાહ્મણ કહું છું. (૧૮)

ધરમપદ-બ્રાહ્મણ વર્ગ
(ભગવાન બુદ્ધના ઉપદેશમાંથી)

કેવળ સ્વજ્ઞાન વડે જ મન શાંત બને

તમે તમારી જાતને જેમ વધારે ઓળખો તેમ વધારે સ્પષ્ટતા આવે છે. સ્વજ્ઞાનને કોઈ લક્ષ્ય હોતું નથી, એમાં તમે કોઈ પ્રાપ્તિ મેળવતા નથી, એમાં તમે કોઈ નિર્ણય પર આવતા નથી. એ તો એક અનંત સરિતા છે. જેમ જેમ માણસ એનું ચિંતન કરે છે, જેમ જેમ એ એમાં ઊંડો ને ઊંડો ઊતરે છે તેમ તેમ એને શાંતિ પ્રાપ્ત થાય છે. લાહેલા સ્વનિયમન વડે નહિ, પણ કેવળ સ્વજ્ઞાન વડે મન જ્યારે શાંત બને છે ત્યારે એ સ્થિરતામાં, એ શાંતિમાં સત્યનો આવિર્ભાવ થાય છે. અને ફક્ત ત્યારે જ પરમ સુખ, સર્જક કાર્ય શક્ય બને છે. મને લાગે છે કે આ સમજ વિના, આ અનુભવ વિના ફક્ત પુસ્તકો વાંચવાં, પ્રવચનોમાં હાજરી આપવી, પ્રચાર કરવો એ અતિશય બાલીશ છે. એ કોઈ પણ અર્થ વિનાની પ્રવૃત્તિ છે. પણ માણસ જે પોતાને સમજે અને એ દ્વારા સર્જન-શીલ સુખ મેળવી શકે, તથા જે મનનું નથી એવા કાંઈકનો અનુભવ કરી શકે તો આપણા સંબંધોમાં અને તેથી જ જે જગતમાં આપણું અસ્તિત્વ છે, તે જગતમાં પણ તાત્કાલિક પરિવર્તન થઈ શકે.

—જે. કૃષ્ણમૂર્તિ